

Utjecaj Kohezijske politike Europske unije na hrvatsko gospodarstvo

Braus, Tihana

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:315862>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

TIHANA BRAUS

**UTJECAJ KOHEZIJSKE POLITIKE EUROPSKE UNIJE NA HRVATSKO
GOSPODARSTVO**

Završni rad

Pula, 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

TIHANA BRAUS

**UTJECAJ KOHEZIJSKE POLITIKE EUROPSKE UNIJE NA HRVATSKO
GOSPODARSTVO**

Završni rad

JMBAG: 0303094090, redovita studentica

Studijski smjer: Marketinško upravljanje

Predmet: Ekonomika razvoja

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Opća ekonomija

Mentorica: prof. dr. sc. Kristina Afrić Rakitovac

Pula, rujan 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidatkinja za prvostupnicu ekonomije/poslovne ekonomije, smjera _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja tvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. UVOD	1
2. REPUBLIKA HRVATSKA I EUROPSKA UNIJA	2
2.1. Pristupanje Hrvatske Europskoj uniji	2
2.2. Promjene u Hrvatskoj ulaskom u Europsku uniju	5
2.3. Financiranje proračuna Europske unije	8
3. KOHEZIJSKA POLITIKA	10
3.1. Kohezijska politika Europske Unije u razdoblju od 2021. do 2027. godine	11
3.2. NUTS regije u Hrvatskoj	12
4. FONDOVI I PROGRAMI EUROPSKE UNIJE	16
4.1. Europski fond za regionalni razvoj (EFRR).....	18
4.2. Kohezijski fond (KF)	19
4.3. Europski socijalni fond plus (ESF+).....	20
4.4. Europski fond za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu (EFPRA)	23
4.5. Fond za pravednu tranziciju (FPT)	24
4.6. Fond za azil, migracije i integraciju (FAMI).....	25
4.7. Instrumenti za upravljanje granicama i vize (IUGV).....	25
4.8. Fond za unutarnju sigurnost (FUS).....	26
5. KORIŠTENJE FONDOVA EUROPSKE UNIJE U HRVATSKOJ	28
5.1. Programsko razdoblje od 2014. do 2020. godine	28
5.2. Programsko razdoblje od 2021. do 2027. godine	32
5.3. Institucionalni okvir	35
5.4. Vrste postupaka za korištenje sredstava iz fondova Europske unije	35
5.4.1. Postupak javne nabave.....	36
5.4.2. Postupak nabave za neobveznike javne nabave	36
5.4.3. Postupak nabave u obnovi.....	37
6. GOSPODARSTVO HRVATSKE PRIJE ČLANSTVA U EUROPSKOJ UNIJI I DANAS	38
6.1. Makroekonomski pokazatelji	38
6.1.1. Broj stanovnika u razdoblju od 1953. do 2021. godine	38
6.1.2. BDP po stanovniku u razdoblju od 2000. do 2023. godine	41
6.1.3. Prosječna godišnja stopa inflacije u razdoblju od 2012. do 2023. godine ..	42
6.1.4. Platna bilanca u razdoblju od 2000. do 2023. godine	43

6.1.5.	Izvoz i uvoz robe i usluga u razdoblju od 2000. do 2023. godine.....	44
6.1.6.	Unutarnji i inozemni dug opće države u razdoblju od siječnja 2000. do travnja 2024. godine	45
6.1.7.	Stopa nezaposlenosti i stopa zaposlenosti u razdoblju od 2000. do 2023. godine	46
6.1.8.	Investicije u razdoblju od 2020. do 2022. godine	47
6.2.	Konkurentnost hrvatskog gospodarstva	49
6.2.1.	Indeks globalne konkurentnosti (Global Competitiveness Indeks – GCI)...	49
6.2.2.	Europski regionalni indeks konkurentnosti 2022. godine	53
7.	ODABRANI PRIMJERI PROJEKATA FINANCIRANIH PUTEM SREDSTAVA EUROPSKE UNIJE	57
7.1.	Bike Center Poreč	57
7.2.	Unapređenje oporavilišta za divlje životinje u Aquariumu Pula.....	58
7.3.	Revitalizacija kulturno povijesne cjeline Škrip	59
8.	ZAKLJUČAK.....	61
9.	LITERATURA	62
10.	POPIS SLIKA, GRAFIČKIH PRIKAZA I TABLICA	69
11.	SAŽETAK	71
12.	SUMMARY	72

1. UVOD

Tema završnog rada je utjecaj Kohezijske politike Europske unije na hrvatsko gospodarstvo i društvo. Cilj rada je istražiti obilježja Kohezijske politike Europske unije, njen značaj u Hrvatskoj i mogući utjecaj Kohezijske politike na hrvatsko gospodarstvo.

Rad se, pored Uvoda i Zaključka, sastoji od osam poglavlja. Nakon Uvoda, u drugom poglavlju analiziran je proces pristupanja Hrvatske Europskoj uniji. U sljedećem poglavlju analizirana su obilježja Kohezijske politike, njeno osnivanje te njenih pet glavnih ciljeva za razdoblje od 2021. godine do 2027. godine. U istom poglavlju spominje se i klasifikacija regija Hrvatske prema NUTS sustavu. Nastavno na Kohezijsku politiku, u četvrtom poglavlju proći će se kroz fondove i programe kojima se financiraju projekti EU.

Kroz sljedeće poglavlje analizirati će se korištenje EU fondova u Hrvatskoj kroz programska razdoblja od 2014. do 2020. godine te od 2021. do 2027. godine, odnosno koliko je financijskih sredstava EU iskorišteno u odnosu na ukupna raspoloživa sredstva koje je imala Hrvatska te na koji način se uopće i dolazi do financiranja projekata. Zatim, kroz indikatore razvoja poput broja stanovnika, BDP per capita, platne bilance, stope inflacije, izvoza i uvoza roba i usluga, unutarnjih i inozemnih dugova opće države, stope nezaposlenosti te investicija u određenom vremenskom periodu – prije i poslije ulaska Hrvatske u EU, analizirati će se gospodarski rast Hrvatske, a osim kroz navedene pokazatelje, analizirat će se i konkurentnost Hrvatske 2022. godine.

U sedmom poglavlju osvrnuti će se na tri odabrana primjera projekata pravnih osoba koja su koristila sredstva EU pri financiranju svojih projekata te će se zaključno ustanoviti utjecaj Kohezijske politike EU na hrvatsko gospodarstvo.

Korištene metode znanstvenoistraživačkog rada su induktivna i deduktivna metoda, metoda analize, apstrakcije, konkretizacije, generalizacije, specijalizacije, dokazivanja, deskripcije, kompilacije, statistička metoda, metoda mjerenja te delfi metoda.

2. REPUBLIKA HRVATSKA I EUROPSKA UNIJA

U ovom poglavlju govori se o nastajanju Europske unije te o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji. Osvrnut će se na promjene koje su se dogodile u Hrvatskoj nakon ulaska u EU u gospodarskim procesima kao i kod potrošača. Izvori financiranja proračuna EU kao i mogući korisnici prikazani su pri kraju poglavlja.

2.1. Pristupanje Hrvatske Europskoj uniji

Ideje o ujedinjenju europskih zemalja započele su još tijekom srednjeg vijeka. Idejama su se isticali P. Dubois koji je u 14. stoljeću razradio plan europske federacije u svojoj knjizi „De recuperatione“, zatim u 15. stoljeću A. Marignya koji je imao ideju stvaranja nove Europe. Svojim planom stvaranja ujedinjenih europskih država isticao se i William Reun koji je pozivao i stvaranje Europske vojske i Europskog parlamenta te Victor Hugo koji je isticao kako bi rat između europskih država bio nepojmljiv te kako bi se europskim ujedinjenjem države borile jedino na tržištu i svojim idejama. Tada njihove ideje nisu bile prihvaćene od tadašnjih vladara.¹

Nakon što su Benito Mussolini i Adolf Hitler negodovali osnovanoj Paneuropskoj uniji od strane Otta von Habsburga i Giuseppa Mazzinija 1922. godine te pokretu Mlade Europe iz 1934. godine kojem je osnivač bio također Giuseppe Mazzini krenulo je prihvaćanje ideja o ujedinjenju europskih zemalja. Njihovo negodovanje potaknulo je Winstona Churchilla 1946. godine da održi svoj govor studentima Sveučilišta u Zürichu kojim ih je pozvao na stvaranje „Ujedinjenih država Europe“. Zahvaljujući govoru W. Churchilla, 1947. godine započeo je Pokret za ujedinjenje Europe, a godinu nakon – 1948. godine održan je Kongres Europe koji je rezultirao osnivanjem Vijeća Europe 5. svibnja 1949. godine od strane Belgije, Francuske, Luksemburga, Nizozemske, Velike Britanije, Irske,

¹ I. Kersan-Škabić, *Ekonomija Europske unije*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, 2015., str. 47. - 48.

Danske, Norveške i Švedske.² Vijeće Europe osnovano je s ciljem promicanja demokracije i zaštite ljudskih prava te vladavine prava.³

Robert Schuman predložio je integraciju industrija ugljena i čelika u zapadnoj Europi 9. svibnja 1950. godine.⁴ Njegov prijedlog rezultirao je osnivanjem prve integracije na području Europe, odnosno Europske zajednica za ugljen i čelik (European Coal and Steel Community – ECSC) 1951. godine. Ugovorima iz Rima, 1957. godine osnovane su i Europska ekonomska zajednica (European Economic Community – EEC) te Europska zajednica za nuklearnu energiju (European Atomic Energy Community – EURATOM). Ugovorom o Europskoj uniji, odnosno Ugovorom iz Maastrichta, potpisanog u veljači 1992. godine od strane šest država osnivačica – Italije, Savezne Republike Njemačke, Francuske, Belgije, Nizozemske i Luksemburga nastala je Europska unija. Ugovorom o Europskoj uniji, objedinjeni su EC pod kojeg spadaju EEC, ECSC i EURATOM, zatim suradnja u unutarnjim poslovima i pravosuđu te zajednička vanjska politika i politika sigurnosti.⁵

Dolazilo je do pet proširenja EU kojim su zemlje postajale njene punopravne članice, te je Europska unija danas partnerstvo 27 država članica koje su integrirane s ciljem uspostave mira, stabilnosti i sigurnosti te slobodnijeg pristupa međunarodnom tržištu. Svaka europska zemlja može se kandidirati ako poštuje zajednička načela država članica, tj. slobodu, demokraciju, ljudska prava i vladavinu prava. Zemlje kandidatkinje trebaju ispuniti uvjete za početak pregovora o sporazumima koji su određeni uvjetima regionalnog pristupa, odnosno zaključcima Vijeća od 29. travnja 1997. godine o otvaranju pregovora o ugovornim odnosima. Europska unija proučava zemlju kandidatkinju i njeno ispunjavanje zadanih kriterija te odlučuje o prihvaćanju zahtjeva o priključenju. Prije nego što je Hrvatska postala članica Europske unije bila je dužna kao i sve ostale zemlje, zadovoljiti zadane kriterije. Neki od zadanih kriterija bili su stabilnost institucija koje jamče demokraciju, vladavina prava, poštivanje ljudskih i manjinskih prava, zatim gospodarski kriterij - djelotvorno tržišno gospodarstvo i sposobnost suočavanja s konkurentskim

² Ibidem, str. 48. – 50.

³ EU, „Povijest Europske unije 1945. – 1959.“, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59_hr (pristupljeno 19. rujna 2024.)

⁴ loc.cit.

⁵ I. Kersan-Škabić, op.cit., str.62. i 69.

pritiskom tržišnih snaga unutar Unije te pravni kriterij – sposobnost preuzimanja obveza koje proizlaze iz članstva u EU uz prihvaćanje ciljeva političke, gospodarske i monetarne unije.⁶ Još jedan od kriterija je između ostalog bio i usklađivanje zakonodavstva s pravnim normama EU.

Postojala je skeptičnost pojedinih građana po pitanju integracije Hrvatske i Europske unije prvenstveno zbog straha od nepoznatog, straha od gubitka nacionalnog identiteta, kulture i slično.⁷ Međutim, prevladale su očekivane prednosti koje su se trebale realizirati pristupanjem Hrvatske EU.

Procedura pristupanja Hrvatske Europskoj uniji trajala je više od dvanaest godina. Započela je 29. listopada 2001. godine potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Hrvatska je podnijela zahtjev za članstvo u Europskoj uniji 1. veljače 2003. godine, zatim je Europska komisija dala pozitivno mišljenje o podnijetom zahtjevu Hrvatske u travnju 2004. godine, a u lipnju iste godine Europsko vijeće je potvrdilo Hrvatsku kao državu kandidatkinju te je 15. listopada osnovan Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje u Hrvatskom saboru. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju stupio je na snagu 1. veljače 2005. godine te su pregovori o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji započeli 3. listopada 2005. godine, a završili 30. lipnja 2011. godine. U prosincu iste godine Europski parlament dao je suglasnost za pristupanje Hrvatske Europskoj uniji. Tada je Hrvatsku od pristupanja Europskoj uniji dijelio potpis Ugovora o pristupanju RH Europskoj uniji od strane Hrvatske i referendum te ratifikacija navedenog Ugovora.⁸

Hrvatska je postala dvadeset i osma punopravna članica Europske unije 1. srpnja 2013. godine, no zbog povlačenja Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije, sporazumom o povlačenju sklopljenim 17. listopada 2019. godine, od 1. veljače 2020. godine, Hrvatska je dvadeset i sedma članica EU.

⁶ V. Samardžija, M. Staničić i G. Nikić, *Hrvatska i EU: Koristi i troškovi integriranja*, Zagreb, Institut za međunarodne odnose (IMO), 2000., str. 8., 15. i 49.

⁷ I. Šiber, *Hrvatska i Europa: strahovi i nade*, Zagreb, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2011., str. 1. i 5.

⁸ Hrvatski sabor, Ured za međunarodne i europske poslove, „Kronologija važnijih datuma u procesu pristupanja Hrvatske Europskoj uniji“, <https://www.sabor.hr/hr/europski-poslovi/sabor-u-procesu-pristupanja-eu-u/kronologije/kronologija-vaznijih-datuma-u-procesu> (pristupljeno 13. srpnja 2024.).

U Europskoj Komisiji nalazi se 27 povjerenika država članica Europske unije koji imaju odgovornost za određena područja politike, a njihov mandat traje pet godina. U tijeku je mandat koji traje od 2019. do 2024. godine, te je trenutna predsjednica Komisije Ursula von der Leyen iz Belgije, dok je povjerenica iz Hrvatske, Dubravka Šuica zadužena za područje demokracije i demografije.⁹ U Europskom parlamentu nalazi se dvanaest zastupnika iz Hrvatske koji aktivno sudjeluju u donošenju odluka vezanih za područja energetike, prometa, poljoprivrede i ribarstva, zaštite okoliša, zaštite potrošača, obrazovanja, zdravstva, zapošljavanja te ostalih područja. Sudjelovanje u donošenju odluka doprinosi izravnom utjecaju na svakodnevni život hrvatskih građana.¹⁰

Odnos Hrvatske i EU je složen, Hrvatska je bila dužna prilagoditi se europskim standardima, zahtjevima i politikama, ali u svemu tome imala je i pravo glasa. Prilagodba europskim standardima označava značajne promjene u pravnoj i ekonomskoj strukturi društva, a potrebno je i uskladiti niz posebnih politika poput obrazovnih, socijalnih, zdravstvenih i slično. Međutim, zemlja se treba isticati od drugih i obratiti pozornost posebnostima vlastite kulture i društva, očuvanja identiteta i komparativnih prednosti.¹¹ EU omogućava Hrvatskoj ostvarenje njenih ciljeva i njenog razvoja. Omogućava joj i pristup jedinstvenom europskom tržištu, pruža pristup fondovima i financijskim sredstvima te ekonomsku stabilnost i rast.

2.2. Promjene u Hrvatskoj ulaskom u Europsku uniju

Hrvatska pripada skupini „malih otvorenih gospodarstava“ što znači da ima vrlo visok udio vanjske trgovine u društvenom proizvodu, mala domaća tržišta i nepotpunu učinkovitost proizvodnje namijenjenu pretežito domaćem tržištu.¹² Promjene se odnose na promjene

⁹ Europska komisija, Povjerenici, „Kolegij (2019. - 2024.) – Političko vodstvo Europske unije“, https://commissioners.ec.europa.eu/index_hr

¹⁰ Republika Hrvatska, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Hrvatska 28. članica Europske unije, Zagreb, travanj 2014., str. 4, <https://mvep.gov.hr/UserDocsImages/files/file/publikacije/Hrvatska-28-clanica-Europske-unije.pdf> (pristupljeno 13. srpnja 2024.)

¹¹ I. Šiber, op.cit., str. 2.

¹² V. Samardžija, M. Staničić i G. Nikić, op.cit., str. 55.

odnosa s ostalim članicama EU, promjene poslovnog okruženja te promjene u životnom standardu građana.

Ulaskom Hrvatske u EU dolazi do veće slobode potrošača. Europska unija omogućuje mobilnost, odnosno mogućnost prelaska granica država članica Europske unije bez viza i putovnica - sa osobnom iskaznicom.¹³ Niže su cijene usluga mobilnih operatera u roamingu te građani imaju veća prava na naknadu u slučajevima kašnjenja vlakova ili zrakoplova. Olakšava se proces zapošljavanja u EU tako što više nisu potrebne posebne radne dozvole. Upravo zbog toga i zbog slobode kretanja, veliki je broj Hrvata otišao raditi u inozemstvo, ali isto tako i ljudi iz inozemstva dolaze raditi u Hrvatsku. Nadalje, Hrvatska ima pravo na sudjelovanje u međunarodnim pregovorima ili međunarodnim organizacijama te ima pravo na glasanje i kandidiranje na izborima za Europski parlament čime izravno utječe na politiku Europske unije. Prednost je i u tome što Unija zastupa svoje članove na međunarodnoj razini (WTO).¹⁴ Potrošači imaju slobodnu kupovinu bez plaćanja carina u bilo kojoj zemlji članici Unije, a za kupovinu automobila, carina se plaća jedino ako se kupuje novi automobil ili rabljeni od ovlaštenog prodavača - ako se kupuje od privatne osobe plaća se samo trošarina. Članstvo u EU doprinosi boljoj zaštiti prava potrošača tako što je veća kontrola kvalitete proizvoda te proizvodi moraju odgovarati zadanim standardima, svaki artikl mora sadržavati sve potrebne informacije na deklaraciji proizvoda. Potrošači imaju pravo i na povrat novca ili zamjenu artikla u slučaju nezadovoljstva proizvodom. Studenti imaju pravo studiranja u bilo kojoj državi članici EU te pod istim uvjetima u svim državama, a pokrenut je i program razmjene studenata, učenika, nastavnika putem Erasmus+. Na teret HZZO-a, građani imaju pravo na hitne zdravstvene usluge u svim državama članicama sa Europskom karticom zdravstvenog osiguranja. Proširene su mogućnosti poslovanja poduzetnika na tržištu EU-a te počinju i poticaji za razvoj gospodarstva - motiviranje pravnih osoba putem EU fondova koji financiraju poduzetničke ideje i inovacije kojima se doprinosi zajednici, okolišu te razvoju

¹³ Od 1. siječnja 2023. za prelazak granice nije potrebna ni osobna iskaznica jer smo dio Šengenskog područja.

¹⁴ V. Samardžija, M. Staničić i G. Nikić, op.cit., str., 16.

zemlje.¹⁵ Funkcija EU fondova je provedba Kohezijske politike o kojoj će se više govoriti u sljedećim poglavljima.

Veća sloboda potrošača te financijski poticaji koje pravne osobe imaju na raspolaganju od EU imaju utjecaj na promjene gospodarstva Hrvatske. Potaknut je brži rast domaćih ulaganja i dotok stranog kapitala, odnosno privlačenje izravnih ulaganja i uključivanje u međunarodne trgovinske tokove i unutarnje tržište EU.¹⁶ Navedeno je potaknuto ravnopravnim sudjelovanjem na europskom tržištu, korištenjem prednosti slobodnog protoka roba, usluga, radne snage i kapitala, pristupom EU fondovima, investicijama i novim tehnologijama.¹⁷ Kohezijskom politikom otvaraju se nove mogućnosti rješavanja unutarnjih gospodarskih i političkih problema zemlje, a time se i osigurava stabilan gospodarski rast i politički razvitak Hrvatske. EU pruža brojne oblike suradnje, primjerice gospodarsku, političku, diplomatsku, humanitarnu i vojnu suradnju, suradnju na području pravosuđa i unutarnjih poslova, kulturnu, tehnološku, znanstvenu i druge oblike.¹⁸ Promjene u gospodarstvu Hrvatske ulaskom u EU nastaju i praćenjem standarda EU. Podizanjem okolišnih standarda EU-a, smanjuje se onečišćenje okoliša, uređen je sustav gospodarenja otpadom, bolje je gospodarenje vodama kao i zaštita zraka i bioraznolikosti.¹⁹ Zaključno, integracija doprinosi boljem ugledu Hrvatske u svijetu te većem dotoku međunarodnog kapitala putem izravnih stranih ulaganja.

Da bi Hrvatska mogla sudjelovati u ekonomskoj i monetarnoj uniji, morala je ispuniti kriterije za sudjelovanje, a to su da stopa inflacije ne smije prelaziti više od 1,5% u trima zemljama s najstabilnijim cijenama, proračunski deficit ne smije biti veći od 3% BDP-a, a javni dug ne smije prelaziti 60% BDP-a te da zemlja ne smije devalvirati svoju valutu u odnosu na valute država članica.²⁰

Među posljednjim većim promjenama koje su se dogodile u Hrvatskoj pod utjecajem Europske unije spadaju sljedeće dvije promjene. Početkom prošle godine, 1. siječnja

¹⁵ Republika Hrvatska, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Hrvatska 28. članica Europske unije, Zagreb, travanj 2014., str. 4.-7., <https://mvep.gov.hr/UserDocImages/files/file/publikacije/Hrvatska-28-clanica-Europske-unije.pdf> (pristupljeno 13. srpnja 2024.)

¹⁶ V. Samardžija, M. Staničić i G. Nikić, op.cit., str. 91.

¹⁷ ibidem, str. 5.

¹⁸ ibidem, str. 48.

¹⁹ Republika Hrvatska, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, op. cit., str. 4.-7.

²⁰ Ibidem, str. 13.

2023. godine Hrvatska je postala članica europodručja te je zamijenila svoju valutu – hrvatsku kunu sa eurom, a tog dana postala je i članica Šengenskog područja. Svaka veća promjena je izazovna za prihvaćanje i uvijek ima ljudi koji negoduju novim zakonima i promjenama, te se teško prilagođavaju. Za svaku promjenu potrebno je vrijeme prilagodbe, pa je tako i vrijeme prilagodbe promjene valute, odnosno prelaženja sa hrvatske kune na euro u Hrvatskoj trajao godinu dana.

2.3. Financiranje proračuna Europske unije

Svaka članica EU ima vlastiti nacionalni proračun kojim financiraju različite djelatnosti poput obrazovanja, zdravstva, socijalne skrbi, obrane i slično, a uz to na raspolaganju imaju i proračun EU kojim se financiraju unaprijed dogovoreni izdatci za provođenje zajedničkih politika i zajedničkih ciljeva.²¹

Proračun Europske unije pune sve zemlje članice, a svake godine pregovaraju i donose nove godišnje i dugoročne proračune iz kojih se dodjeljuju sredstva zemljama za njihove projekte. Proračunom Europske unije upravljaju zajednički Komisija i nacionalna tijela, izravno Komisija ili neizravno druga tijela unutar i izvan EU, ovisno o vrsti predmetnih sredstava, dok su za izvršavanje gotovo polovine proračuna nadležne države članice zajedno sa Komisijom.²²

Postoje određeni principi kojim se donosi proračun, a to su princip ravnoteže (jednakost prihoda i rashoda), princip jedinstvenosti (prikaz prihoda i rashoda u jednom dokumentu), princip univerzalnosti (svi prihodi i rashodi trebaju biti uključeni u proračun), princip specifikacije troškova (svaki trošak ima svoj namjenski cilj) te princip periodičnosti (proračun se donosi za jednu godinu u okviru višegodišnjeg financijskog okvira).²³

Proračun EU financira se uplatom udjela bruto nacionalnog dohotka svake pojedine zemlje čiji udio ovisi o bogatstvu zemlje, zatim uvoznih carina na proizvode trećih zemalja,

²¹ I. Kersan-Škabić, op.cit., str. 106.

²² EU, Kako se donosi proračun EU-a, https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/budget/how-eu-budget-adopted_hr (pristupljeno 13. rujna 2024.)

²³ I. Kersan-Škabić, op.cit., str. 108.

malog postotka PDV-a zemalja (2011. godine uplaćivao se postotak od 1% PDV-a²⁴), doprinosa nerecikliranog plastičnog ambalažnog otpada te ostalih prihoda poput doprinosa trećih zemalja, zateznih kamata i novčanih kazna te mogućih viškova iz prethodne godine.²⁵

Pravo na korištenje sredstava iz proračuna imaju sve zemlje članice te u slučaju zajmova, pravo korištenja imaju i treće zemlje. Sredstva su zemljama dostupna u različitim oblicima, primjerice bespovratnim sredstvima koja se dobivaju prijavom projekta na natječaj, zatim subvencijama kojima upravljaju nacionalna ili regionalna tijela, zajmovi, jamstva i vlasnički kapital kao oblici financijske pomoći za potporu politika i programa EU-a, zajmovi zemljama članicama EU-a i trećim zemljama te nagrade pobjednicima natjecanja u okviru programa Obzor Europa.²⁶

²⁴ M. Radnić, *EU fondovi na dohvata ruke, Praktični vodič kroz europske fondove, programe, natječaje i bespovratna sredstva*, Zagreb, Folpa, 2012., str. 13.

²⁵ EU, Kako se financira proračun EU-a, https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/budget/how-eu-budget-financed_hr (pristupljeno 28. kolovoza 2024.)

²⁶ EU, Financiranje, bespovratna sredstva i subvencije Europske unije, https://european-union.europa.eu/live-work-study/funding-grants-subsidies_hr (pristupljeno 28. kolovoza 2024.)

3. KOHEZIJSKA POLITIKA

Jedna od najznačajnijih financijskih politika EU je Kohezijska politika. Možemo je definirati kao investicijsku politiku EU koja se koristi u svrhu smanjivanja razvojnog jaza manje razvijenih članica EU u odnosu na razvijenije zemlje. Kohezijskom politikom potiče se jačanje konkurentnosti, otvaranje novih radnih mjesta, gospodarski rast, unapređenje kvalitete života te održivog razvoja u regijama EU, odnosno, služi za poticanje ravnomjernog regionalnog razvoja država članica.²⁷

Tijekom godina reforme Kohezijske politike su se mijenjale. Prije uvođenja Kohezijske politike nastojalo se brojnim mjerama poticati uravnoteženiji regionalni razvoj, primjerice kroz određene članke, kriterije i pravila članica EU. Tako su 1958. godine osnovane Europska investicijska banka (EIB) i Europski socijalni fond (ESF) te je 1962. godine propisana Zajednička poljoprivredna politika (ZPP). Glavna uprava za regionalnu politiku osnovana je 1968. godine te je to bio znak da Europska komisija smatra da je potrebno dati veći značaj Kohezijskoj politici. Prije prave Kohezijske politike osnovani su bili još i Europski regionalni razvojni fond (ERDF) 1975. godine i Integrirani mediteranski programi (IMP), te se nakon toga, pravi institucionalni okvir Kohezijska politika dobiva usvajanjem Jedinственog europskog alata (SEA) koji je stupio na snagu 1987. godine.²⁸

Hrvatska je bila korisnica sredstava EU i tijekom predpristupnog razdoblja. U razdoblju od 2007. do 2013. godine na raspolaganju je imala nešto više od 150 milijuna eura godišnje za operativni program koji je uključivao promet, zaštitu okoliša, regionalnu konkurentnost te razvoj ljudskih potencijala.²⁹

²⁷ Plavi ured, Što je to Kohezijska politika EU?, 2019., <https://plaviured.hr/sto-kohezijska-politika-eu/> (pristupljeno: 1. kolovoza 2024.)

²⁸ M. Turudić, *Kohezijska politika Europske unije kroz nacionalna tijela i postupke*, Zagreb, Narodne novine, 2023., str. 5.

²⁹ Europski strukturni i financijski fondovi, EU fondovi 2007.-2013., <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/eu-fondovi-2007-2013/> (pristupljeno 7. kolovoza 2024.)

3.1. Kohezijska politika Europske Unije u razdoblju od 2021. do 2027. godine

Za razdoblje od 2021. do 2027. godine, Kohezijska politika provodi se kroz Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Kohezijski fond (KF), Europski socijalni fond Plus (ESF+) te fond za pravednu tranziciju (FPT), a za provođenje je predviđen proračun od 1.824,3 milijardi eura.³⁰

U razdoblju od 2021. do 2027. godine nastojat će se postići pet glavnih ciljeva. Prvi je „Kompetitivnija i pametnija Europa“ te se njime žele poboljšati istraživačke i inovacijske sposobnosti, unaprijediti tehnologija te digitalizaciju iskoristiti za građane, poduzeća i vladu. Teži se jačanju rasta i konkurentnosti malih, srednjih i velikih poduzeća, jačanju digitalne povezanosti te educiranju i napredovanju u pametnoj specijalizaciji, industrijskoj tranziciji te poduzetništvu.³¹

Sljedeći cilj je „Zeleniji i niskougljični prijelaz prema ekonomiji s nula ugljika“, odnosno „Zelenija Europa“. Navedeni cilj orijentira se na energetske učinkovitost, obnovljive izvore energije, razvoj pametnih energetske sustava, mreža i skladištenja na lokalnoj razini, promicanje prilagodbe na klimatske promjene, sprečavanje rizika otpornosti na katastrofe, održivo upravljanje vodama, prelazak na kružno gospodarstvo, biološku raznolikost, zelenu infrastrukturu u urbanom okruženju i smanjenje onečišćenja te promicanje održive multimodalne mobilnosti.³²

Treći cilj je „Povezaniya Europa kroz povećanje mobilnosti“, pri čemu se mobilnost ne referira samo na slobodniji prijelaz granica, već na mogućnost zapošljavanja i studiranja u inozemstvu bez velikih prepreka, odnosno procedura. Također povećanje mobilnosti kapitala kroz strana investiranja, slobodnu trgovinu i slično. Cilj je razvoj održive, pametne i intermodalne nacionalne, regionalne i lokalne mobilnosti koja je otporna na klimatske promjene, uključujući bolji pristup transportnoj europskoj mreži i prekograničnoj mobilnosti te promicanje održive multimodalne urbane mobilnosti poput digitalizacije

³⁰ Ibidem, str. 19.

³¹ Središnja agencija za financiranje i ugovaranje, Program „Konkurentnost i kohezija 2017.-2021.“, <https://www.safu.hr/pkk-2021-2027-hr/> (pristupljeno 28. kolovoza 2024.)

³² loc. cit.

prometa, infrastrukture i vozila čistog gradskog prometa, biciklističke infrastrukture, infrastrukture za alternativna goriva i multimodalnog promet.³³

Zatim, četvrti cilj je „Socijalna i inkluzivnija Europa“ koji se provodi kroz Europski socijalni fond Plus. Usmjeren je na tržište rada i pristup kvalitetnom zapošljavanju razvojem socijalnih inovacija i infrastrukture, zdravstvenoj skrbi, obrazovanju, osposobljavanju te cjeloživotnom učenju, povećanju socioekonomske integracije marginaliziranih zajednica i državljana trećih zemalja i jačanju uloge kulture i turizma u gospodarskom razvoju te socijalnoj uključenosti.³⁴

Posljednji, odnosno peti cilj Kohezijske politike je „Europa bliža svojim građanima kroz poticanje održivog i integriranog razvoja svih vrsta teritorija.“³⁵ Namjera je potaknuti poticanje integriranog društvenog i gospodarskog razvoja, razvoja u području okoliša, kulturne baštine kao i sigurnosti u urbanim područjima.³⁶

3.2. NUTS regije u Hrvatskoj

Regije svih država članica EU klasificirane su NUTS sustavom. Njime se grupiraju teritorijalne jedinice od NUTS 1, što označava najveće regionalne jedinice, do NUTS 5 koji označava sela i male gradove.³⁷ Statistička klasifikacija regija je bitna zbog toga što se sredstva iz fondova povlače ovisno o razini NUTS regija. U Hrvatskoj, dok su trajali pregovori za ulazak u EU, 2007. godine definirane su NUTS regije, koje zamjenjuju prostorne jedinice tek nakon punopravnog članstva u Europskoj uniji. S Eurostatom i Europskom komisijom dogovorene su regije, NUTS 1 regija koju bi činilo područje cijele Republike Hrvatske, predstavljala bi makro regiju, zatim NUTS 2 regija koja bi objedinjavala tri regije, a to bi bile Jadranska, Sjeverozapadna te Središnja i Istočna (Panonska) Hrvatska, a postojeće županije Hrvatske spadale bi pod NUTS 3 regije.³⁸

³³ loc. cit.

³⁴ loc. cit.

³⁵ M. Turudić, op. cit., str. 20.

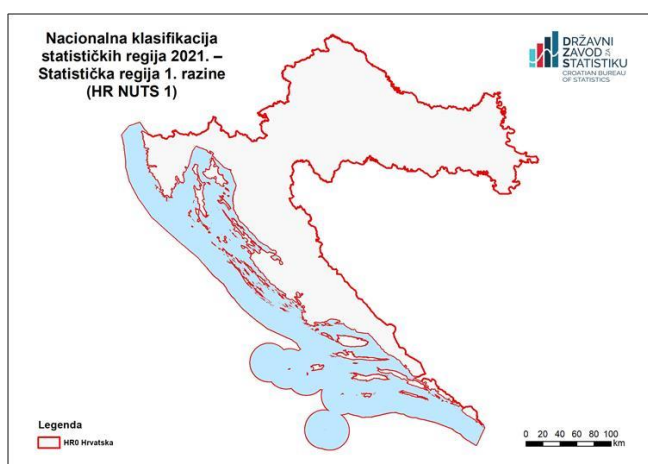
³⁶ Središnja agencija za financiranje i ugovaranje, op. cit.

³⁷ M. Turudić, op. cit., str. 6.

³⁸ A. Devičić i M. Šostar, *Regionalni razvoj i fondovi Europske unije: Prilike i izazovi*, Požega, Veleučilište u Požegi, 2015., str. 149.

Nakon integracije s EU, prostorne jedinice zamijenile su NUTS regije definirane 2007. godine, jedino je došlo do promjene podjele NUTS II regije, gdje je prvo došlo do integracije Sjeverozapadne i Središnje i Istočne Hrvatske te su one činile Kontinentalnu Hrvatsku, a zatim zbog prevelikih razlika, odvojena je regija Grad Zagreb kao zasebna druga regija, dok je treća regija Jadranska Hrvatska. Od 2021. godine do danas, revidirana je nacionalna klasifikacija statističkih regija. NUTS 1 regija je neizmijenjena, čini je područje cijele Hrvatske (slika 1).

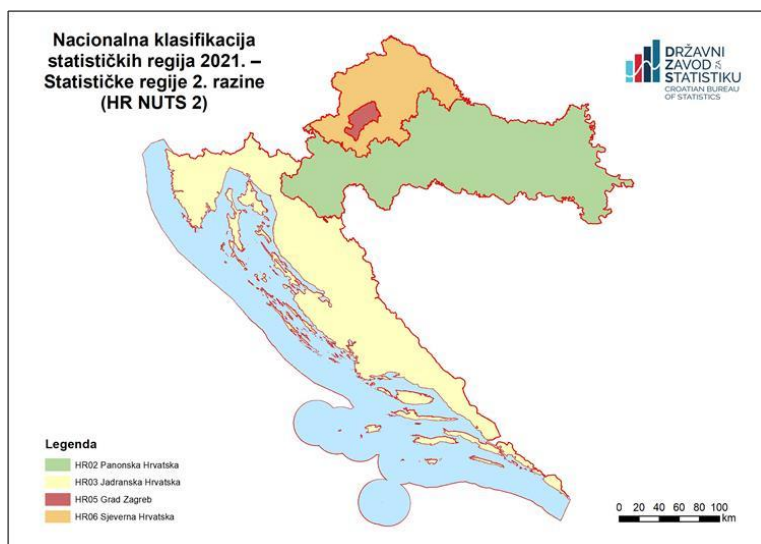
Slika 1 Nacionalna klasifikacija NUTS 1 regije u Hrvatskoj 2021. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku, „Klasifikacija NUTS regija u Republici Hrvatskoj“, <https://dzs.gov.hr/UserDocslImages/450> (pristupljeno 4. kolovoza 2024.)

Revidirane su statističke regije druge razine, NUTS 2, te su danas formirane u četiri regije, a prikazuje ih slika 2. Prva regija je Jadranska Hrvatska koju čine Istarska, Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska te Dubrovačko-neretvanska županija. Sjeverna Hrvatska je druga regija te uključuje Zagrebačku, Krapinsko-zagorsku, Varaždinsku, Koprivničko-križevačku i Međimursku županiju. Treća regija je Panonska Hrvatska koju obuhvaćaju Karlovačka, Sisačko-moslavačka, Bjelovarsko-bilogorska, Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Osječko-baranjska te Vukovarsko-srijemska županija. Grad Zagreb predstavlja četvrtu regiju zbog njegove veće razvijenosti u odnosu na županije iz Panonske Hrvatske.

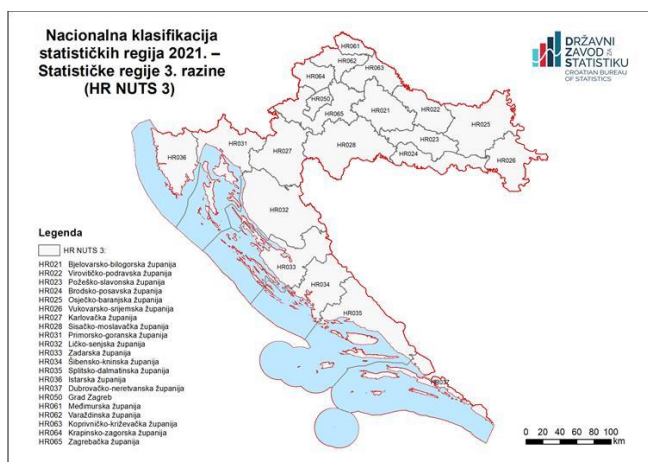
Slika 2 Nacionalna klasifikacija NUTS 2 regije u Hrvatskoj 2021. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku, „Klasifikacija NUTS regija u Republici Hrvatskoj“, <https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/450> (pristupljeno 4. kolovoza 2024.)

Klasifikacija regija treće razine, NUTS 3 ostala je nepromijenjena te ju čine sve županije, odnosno dvadeset i jedna županija (Slika 3).

Slika 3 Nacionalna klasifikacija NUTS 3 regije u Hrvatskoj 2021. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku, „Klasifikacija NUTS regija u Republici Hrvatskoj“, <https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/450> (pristupljeno 4. kolovoza 2024.)

Lokalne upravne jedinice su niža razina podjela regija i označavaju se LAU 1 i LAU 2, skraćeno od engleskog naziva “Local administrative units”. Prije je razina LAU 1 bila kao

NUTS 4, a razina LAU 2 kao NUTS 5. U Hrvatskoj su općine i gradovi definirani kao LAU 2 te pod tu razinu spada 428 općina i 127 gradova. LAU 1 nema jedinica koje bi odgovarale toj razini, stoga su županije, jedinice regionalne uprave, definirane pod tu razinu kao i za NUTS 3.³⁹

³⁹ A. Devičić i M. Šostar, op. cit., str. 157.

4. FONDOVI I PROGRAMI EUROPSKE UNIJE

Članice EU imaju mogućnost i pravo financiranja sredstvima Europske unije pod uvjetom provođenja politika Europske Unije i njenih ciljeva. Sredstva su namijenjena županijama, gradovima, udrugama, obrazovnim institucijama, poduzetnicima, obrtnicima i ostalim javnim i državnim ustanovama. Pravo na povlačenje sredstava iz EU fondova imaju sve vrste organizacija iz javnog, privatnog i civilnog sektora, te građani pojedinci i njihove inicijative.⁴⁰

Financijske perspektive planiraju se na sedam godina. Tako su se mijenjale perspektive za razdoblje od 2007. do 2013. godine u kojem Hrvatska još nije bila punopravna članica EU, ali je imala na raspolaganju program IPA, dok je do 2007. godine Hrvatska na raspolaganju imala programe pomoći CARDS, PHARE, ISPA i SAPARD. Na temelju IPA programa pomoći, Hrvatska je izradila četiri Operativna programa – Promet, Zaštita okoliša, Regionalna konkurentnost i Razvoj ljudskih potencijala.⁴¹

Zatim u programskom razdoblju 2014. do 2020. godine, Hrvatska je na raspolaganju imala Europski socijalni fond, Europski fond za regionalni razvoj, Kohezijski fond, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj te Europski fond za pomorstvo i ribarstvo. Jedni od glavnih operativnih programa koji su se provodili u tom razdoblju bili su programi Konkurentnost i kohezija te Učinkoviti ljudski potencijali.

Trenutno su na raspolaganju EU fondovi za razdoblje od 2021. do 2027. godine, neki od njih su Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Kohezijski fond (KF), Europski socijalni fond plus ESF+), Europski fond za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu (EFPRA), Fond za pravednu tranziciju (FPT), Fond za azil, migracije i integracije (FAMI), Instrumenti za upravljanje granicama i vize (IUGV) i Fond za unutarnju sigurnost (FUS)⁴² te će se definirati u nastavku ovog poglavlja.

⁴⁰ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Što su EU fondovi i zašto su zanimljivi?, <https://www.asoo.hr/defco/sto-su-eu-fondovi-i-zasto-su-zanimljivi/> (pristupljeno 18. kolovoza 2024.)

⁴¹ loc. cit.

⁴² I. Kustura, *NextGenerationEU i fondovi Europske unije u višegodišnjem financijskom okviru 2021.-2027.*, Europska perspektiva, Zagreb, Mate d.o.o., 2023., str. 63.

Proračun koji zemlje imaju na raspolaganju u programskom razdoblju od 2021. do 2027. godine iznosi 1.824,3 milijardi eura, od čega Hrvatska ima 25 milijardi eura. Sredstva se dodjeljuju iz dva izvora, Višegodišnjim financijskim okvirom (VFO) 1.074,3 milijardi eura i izvorom pokrenutim zbog bržeg oporavka nakon nastale krize uzrokovane covid-19 pandemijom krajem 2019. godine zvanim EU sljedeće generacije (Next Generation EU – NGEU). Izdvojena sredstva NGEU iznose 750 milijardi eura, od kojih je 390 milijardi eura bespovratnih sredstva, a 360 milijardi eura namijenjeno je zajmovima državama članicama.⁴³

Slika 4 Podjela Europskih strukturnih i investicijskih fondova

Izvor: Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, “Što su EU fondovi i zašto su zanimljivi?”, <https://www.asoo.hr/defco/sto-su-eu-fondovi-i-zasto-su-zanimljivi/> (pristupljeno 18. kolovoza 2024).

Slika 4 prikazuje strukturu Europskih strukturnih i investicijskih fondova. U nastavku rada zasebno se elaborira svaki fond.

⁴³ Europski strukturni i investicijski fondovi, Eu fondovi 2021.-2027., <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/eu-fondovi-2021-2027/> (pristupljeno 18. kolovoza 2024.)

4.1. Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)

Europski fond za regionalni razvoj je jedan od strukturnih fondova te služi za smanjivanje razlika u stupnju razvoja između pojedinih regija i kao pomoć regijama koje se suočavaju sa strukturnim poteškoćama. Fond pomaže i regijama koje su izložene ozbiljnim i trajnim prirodnim ili demografskim poteškoćama, primjerice najsjevernije regije, otoci, pogranične te planinske regije.⁴⁴ Fokusira se na izravna ulaganja i sve vrste investicija, a poduzeća koja se bave istraživanjem i razvojem najviše doprinose ciljevima ovog fonda, te zbog toga imaju priliku ostvariti velike profite. Dva glavna cilja su ulaganje u rast i zapošljavanje te europska teritorijalna suradnja kako bi došlo do jačanja preko granične, transnacionalne i međuregionalne suradnje unutar EU-a. EFRR financira izravnu pomoć ulaganjima u tvrtke radi povećanja ili modernizacije proizvodnje i stvaranja novih održivih radnih mjesta, infrastrukturne projekte vezane za očuvanje okoliša, trans-Europske prometne mreže, telekomunikacije, očuvanje okoliša, energetika i inovacije, turizam te obrazovanje. Podrazumijeva se jačanje gospodarskih potencijala u području turističke ponude, ulaganje u informacijsko društvo, konkurentnost te poticanje suradnje između gradova i regija.⁴⁵

EFRR-u je dodijeljeno približno 226 milijardi eura tijekom programskog razdoblja od 2021. do 2027. godine za provođenje Kohezijske politike, od čega je 9 milijardi eura namijenjeno europskoj teritorijalnoj suradnji, a 1,9 milijardi eura za najudaljenije i slabo naseljene regije. Za manje razvijene regije predviđen je profit od stope sufinanciranja u iznosu od 85%, dok je za tranzicijske i razvijenije regije predviđena stopa sufinanciranja do 60% odnosno 50%.⁴⁶

⁴⁴ Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/95/europski-fond-za-regionalni-razvoj-efrr-> (pristupljeno 16. kolovoza 2024.)

⁴⁵ M. Radnić, op. cit., str.39.

⁴⁶ Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, op. cit.

4.2. Kohezijski fond (KF)

Kohezijski fond namijenjen je za financiranje velikih infrastrukturnih projekata na području transeuropskih mreža i zaštite okoliša u svrhu jačanja ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije Europske Unije u interesu poticanja održivog razvoja.⁴⁷ Za sredstva iz ovog fonda kvalificiraju se cijele zemlje, a ne pojedine regije, pod uvjetom da je BDP zemlje po glavi stanovnika ispod 90% prosjeka BDP-a EU-27. U programskom razdoblju od 2021. do 2027. godine sredstva Kohezijskog fonda prima 15 država članica, a to su Bugarska, Hrvatska, Cipar, Češka, Estonija, Grčka, Mađarska, Latvija, Litva, Malta, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka i Slovenija.⁴⁸

U navedenom programskom razdoblju, Fond pruža podršku ulaganjima u okoliš uključujući održivi razvoj te energetske učinkovitost, transeuropskim mrežama u okviru prometne infrastrukture (Trans-European Transport Networks - TEN-T) i tehničkoj podršci.⁴⁹ Kohezijski fond podržava zemlje u području željezničkog, morskog, cestovnog i zračnog prometa, u području intermodalnog prometnog sustava, gradskog i javnog prijevoza te u području obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti. Podupiru se projekti u okviru cilja „Ulaganje u rast i radna mjesta“, zatim „Zelenije, kružno gospodarstvo s niskom razinom emisija ugljika“ te „Povezanija Europa“.⁵⁰

Za ispunjavanje navedenih ciljeva, odnosno projekata, Europska unija dodjeljuje 42,6 milijardi eura za razdoblje od 2021. do 2027. godine, uključujući 10 milijardi eura Instrumentu za povezivanje Europe. Sastavljen je i popis aktivnosti koje ne mogu primati potporu iz Kohezijskog fonda, a to su razgradnja ili izgradnja nuklearnih elektrana, infrastruktura zračnih luka (osim u najudaljenijim regijama), izgradnja odlagališta otpada te ulaganja u stanovanje, osim ako nije povezano s promicanjem energetske učinkovitosti odnosno uporabom energije iz obnovljivih izvora. Predviđa se da će 37% ukupnih financijskih sredstava Kohezijskog fonda pridonijeti ciljevima EU-a.⁵¹ Ako zemlja članica

⁴⁷ M. Radnić, op. cit., str. 37.

⁴⁸ Europski parlament, Kohezijski fond, https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/hr/FTU_3.1.3.pdf (pristupljeno 16. kolovoz 2024.)

⁴⁹ Europski parlament, Kohezijski fond, op. cit.

⁵⁰ loc. cit.

⁵¹ loc. cit.

ima veliki javni deficit koji nije riješila niti pokazuje namjeru da taj problem u budućnosti riješi, tada pomoć iz Kohezijskog fonda može biti suspendirana.⁵²

Nadgledanje programa provodi zemlja članica te Europska komisija, a isplata sredstava za odobrene projekte slijedi tek kada se agenciji za plaćanje iz pojedinog programa pošalje nalog da su sredstva utrošena u skladu s programom.⁵³

Program Konkurentnosti i kohezija od 2021. do 2027. godine financiran je iz Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda u okviru cilja za najudaljenije regije „Ulaganje za radna mjesta i rast“.⁵⁴ Cilj je ojačati gospodarstvo, poduprijeti digitalnu i zelenu tranziciju, digitalizirati javnu upravu, poboljšati povezanost i mobilnost u cijeloj Hrvatskoj te ojačati kvalitetu života stanovništva.⁵⁵ Ojačati zdravstveni sustav, promicati socijalno uključivanje, obrazovanje i cjeloživotno učenje, još su neki od ciljeva navedenog programa.⁵⁶

4.3. Europski socijalni fond plus (ESF+)

Europski socijalni fond plus, pomaže regijama svih zemljama članica u osposobljavanju svoje radne snage te tvrtkama u suočavanju s globalnim izazovima.⁵⁷ To je zapravo kombinacija četiriju fondova iz programskog razdoblja od 2014. do 2020. godine, Europskog socijalnog fonda (ESF), Fonda europske pomoći za najpotrebitije (FEAD), Inicijative za zapošljavanje mladih (YEI) i Programa za zapošljavanje i socijalne inovacije (EaSI).⁵⁸ Financiranje je dostupno svim zemljama članicama i regijama.

⁵² M. Radnić, op. cit., str. 37.

⁵³ Ibidem, str. 38.

⁵⁴ Republika Hrvatska, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, SFC2021 za programe koji dobivaju potporu EFRR-a (cilj „Ulaganje u radna mjesta i rast“), fonda ESF+, Kohezijskog fonda i EFPR-a – članak 21. stavak 3., str. 1., <https://struktturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2022/11/PKK-2021-2027.pdf>, (pristupljeno 18. kolovoza 2024.)

⁵⁵ ibidem, str. 14.

⁵⁶ Središnja agencija za financiranje i ugovaranje, Program „Konkurentnost i kohezija 2017.-2021.“, <https://www.safu.hr/pkk-2021-2027-hr/> (pristupljeno 28. kolovoza 2024.)

⁵⁷ M. Radnić, op. cit., str. 40.

⁵⁸ Europska komisija, Europski socijalni fond plus, Što je ESF+?, Dostupno na: <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/hr/sto-je-esf> (pristupljeno 18. kolovoza 2024.)

Osnovni cilj fonda je smanjenje razlika u prosperitetu i životnom standardu između država članica EU-a i njihovih regija. Njime se razvijaju gospodarska i socijalna kohezija, ali i informacijska i komunikacijska tehnologija, a otvaraju se bolja i održiva radna mjesta.⁵⁹ Potiče smanjenje broja nezaposlenih i siromašnih te na taj način ublažavaju posljedice ekonomskih kriza.

Područja koja se financiraju ESF+ su poticanje ulaganja u ljudske resurse, gdje se ne misli samo na isplatu redovitih primanja, već na ulaganje u njihovo obrazovanje, cjeloživotno učenje, profesionalno usmjeravanje, usavršavanje vještina za upravljanje i sve što bi ih činilo kvalitetnim i konkurentnim ljudskim potencijalima. Fond financira i podršku nezaposlenima pri povratku među aktivnu radnu snagu, prilagodbu gospodarskim promjenama, pristup tržištu rada svim ljudima, bez obzira na nacionalnost, spol i ostale „prepreke“ i predrasude. Stoga se financiraju i socijalna uključenost osjetljivih skupina te borba protiv diskriminacije, a neizbježno područje je i Služba za zapošljavanje kojoj je također potrebna podrška u umrežavanju s istraživačkim centrima te njihovo osposobljavanje za kvalitetan i učinkovit rad.⁶⁰ Usmjerenost ovog fonda je na poticanje poduzetništva, pružanje pomoći posloprimcima u pronalaženju boljih radnih mjesta, odnosno mobilnost radnika te na uspostavu pravednijih mogućnosti za sve građane EU-a prilikom njihovog zapošljavanja.⁶¹ Potiče se strukovno obrazovanje među stanovništvom, a nastoji se i pomoći osobama s poteškoćama u pronalaženju prikladnog radnog mjesta.

Prioritetna područja financiranja putem Europskog socijalnog fonda u Hrvatskoj su zapošljavanje, obrazovanje, socijalno uključivanje i razvoj civilnog društva, a programi koji će se financirati sredstvima ESF-a odabire svaka zemlja članica u suradnji s Europskom komisijom.⁶² Brojne javne i privatne organizacije su nositelji i korisnici financijskih projekata te od istih imaju izravnu korist zbog zadržavanja ljudskih potencijala koji su najbitniji čimbenik svake organizacije.

⁵⁹ Europski socijalni fond, <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/> (pristupljeno 17. kolovoza 2024.)

⁶⁰ M. Radnić, op. cit., str. 41.

⁶¹ loc. cit.

⁶² loc. cit.

U programskom razdoblju od 2021. do 2027. godine financijska sredstva ESF+ za Hrvatsku iznose 1,933 milijardi eura, dok ukupan iznos fonda iznosi 142,7 milijardi eura. Namijenjene su za financiranje pristupa zaposlenju i aktivacijskih mjera za sve, modernizacije institucija tržišnog rada, promicanje rodno uravnoteženog sudjelovanja na tržištu rada te prilagodbe radnika, poduzeća i poduzetnika promjenama. Također nastoji se ostvariti aktivno i zdravo starenje, unaprjeđenje sustava obrazovanja i osposobljavanja, cjeloživotno učenje i promjene radnog mjesta, aktivno uključivanje i zapošljivost, integracija državljana trećih zemalja i marginaliziranih zajednica kao što su Romi, jednak pristup kvalitetnim i socijalnim uslugama i uslugama zdravstvene zaštite, promicanje socijalne integracije te suzbijanje materijalne oskudice.⁶³ Zbog pandemije smanjilo se sudjelovanje na tržištu rada, obrazovni i zdravstveni sustavi suočili su se s brojnim izazovima te se povećala nejednakost, stoga je ESF+ temelj oporavka EU-a od pandemije i krize koju je ona uzrokovala.⁶⁴

Program Učinkoviti ljudski potencijali temelji se na Nacionalnoj razvojnoj strategiji RH do 2023. godine koja daje smjernice razvoja i strategije Hrvatskoj, a financiran je iz Europskog socijalnog fonda plus. Ciljevi su postavljeni u skladu s ciljevima Europskog stupa socijalnih prava, kojemu taj program i doprinosi zapošljavanje 75% populacije između 20 i 65 godina (cilj EU je 78%), sudjelovanje 55% svih odraslih u cjeloživotnom učenju (EU cilj 60%) te smanjenje broja osoba u riziku od siromaštva i/ili socijalne isključenosti za 298.000 osoba od čega 40.000 djece (EU cilj 15 milijuna osoba od čega 5 milijuna djece).⁶⁵ Četiri su ključna područja na koja su usmjerena financiranja ovog projekta, na ulaganje u zapošljavanje i povećanje razine vještina, socijalno uključivanje obrazovanje i cjeloživotno učenje te ulaganje u zdravstvenu i dugotrajnu skrb.⁶⁶ Vrijednost programa za Hrvatsku iznosi 2,268 milijardi eura.

⁶³ ESF+, Europski socijalni fond +, <https://esf.hr/esfplus/esf/> (pristupljeno 18. kolovoza 2024.)

⁶⁴ Europska komisija, Europski socijalni fond plus, Što je ESF+?, <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/hr/sto-je-esf> (pristupljeno 18. kolovoza 2024.)

⁶⁵ ESF+, Europski socijalni fond +, op. cit.

⁶⁶ loc. cit.

4.4. Europski fond za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu (EFPPRA)

Europski fond za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu (EFPPRA) podupire provedbu pomorske politike Unije i jačanje međunarodnoga upravljanja oceanima kojim je izdvojeno 243,7 milijuna eura za Hrvatsku.⁶⁷ Od toga, 152 milijuna eura predviđeno je za održivo ribarstvo, razvoj sektora ribarstva, unaprjeđenje sustava kontrole i prikupljanja podataka te zaštitu i obnovu bioraznolikosti, a 130 milijuna eura namijenjeno je za jačanje sektora akvakulture, tržišta proizvodima ribarstva i akvakulture te prerađivačke industrije. Za lokalni razvoj pod vodstvom zajednice, odnosno cjelokupni razvoj lokalnih zajednica ovisnih o ribarstvu i akvakulturi dostupno je oko 45 milijuna eura.⁶⁸

Fond potiče ulaganja, istraživanje i inovacije, otvara nova radna mjesta i rast te pridonosi energetske sigurnosti putem energije oceana. Važan je i za učinkovit nadzor granica i globalnu borbu protiv pomorskoga kriminala što omogućuje sigurna mora i oceane, pa tako i sigurnost građana.⁶⁹ Također, sredstva su na raspolaganju i za strategiju „od polja do stola“, pridonosi provedbi europskog zelenog plana, strategijama EU-a za bioraznolikost do 2030. godine, kao i buduće strategije EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama.⁷⁰

Usmjerenost je na jačanje gospodarski, socijalno i okolišno održivog ribolova, povećanje energetske učinkovitosti i smanjenje emisije CO₂, promicanje prilagodbe ribolovnih kapaciteta ribolovnim mogućnostima te u slučajevima određenoga privremenoga prestanka ribolovnih aktivnosti potrebno je doprinijeti pravednomu životnomu standardu. Namijenjen je za poticanje učinkovite kontrole ribarstva i pouzdanih podataka za donošenje odluka utemeljenih na znanju, promicanje jednakih uvjeta za ribolov i proizvode akvakulture proizvedene u najudaljenijim regijama, doprinos zaštiti i obnovi vodenih ekosustava, promicanje održivih i gospodarski isplativih aktivnosti akvakulture, razvoj konkurentnih, transparentnih i stabilnih tržišta za proizvode ribarstva i akvakulture,

⁶⁷ I. Kustura, op. cit., str. 301.

⁶⁸ Eu fondovi, Program za ribarstvo i akvakulturu 2021.-2027., <https://eufondovi.gov.hr/eu-fondovi/program-za-ribarstvo-i-akvakulturu-2021-2027/> (pristupljeno 19. kolovoza 2024.)

⁶⁹ I. Kustura, op. cit., str. 301.

⁷⁰ ibidem, str. 302.

kao i preradu tih proizvoda, jačanje održivoga upravljanja morem i oceanima promicanjem znanja o moru, pomorskoga nadzora i/ili suradnje obalne straže, razvoj ribarskih i akvakulturnih zajednica u obalnim i kopnenim područjima.⁷¹

4.5. Fond za pravednu tranziciju (FPT)

Fond za pravednu tranziciju omogućuje lakšu provedbu europskog zelenog plana te služi za pružanje pomoći područjima suočenima s ozbiljnim socioekonomskim izazovima koji su posljedica prelaska na klimatsku neutralnost.⁷² Usmjerena je na produktivnost ulaganja u mikro, mala i srednja poduzeća, ulaganja u aktivnosti istraživanja i inovacija te poticanje prijenosa naprednih tehnologija: ulaganja u uvođenje tehnologije i infrastrukture za čistu energiju po pristupačnoj cijeni i smanjenje emisija stakleničkih plinova: ulaganja u digitalizaciju; ulaganja u unapređenje kružnoga gospodarstva te ulaganja u dokvalifikaciju i prekvalifikaciju radnika⁷³ Sredstva namijenjena za ispunjenje navedenih ciljeva iznosi 17,5 milijardi eura za programsko razdoblje od 2021. do 2027. godine.

Važno je spomenuti i Integrirani teritorijalni program (ITP) od 2021. do 2027. godine financiran je iz Europskog fonda za regionalni razvoj, Kohezijskog fond te Fonda za pravednu tranziciju, stoga i nastoji ulagati u promicanje energetske tranzicije, ljudski kapital te razvoj zelene i digitalne ekonomije. Prioriteti programa su i industrijska tranzicija hrvatskih regija te jačanje zelenog, čistog te pametnog i održivog gradskog prometa u okviru integriranog teritorijalnog ulaganja u gradovima. Usmjeren je razvoju urbanih područja kao pokretača regionalnog rasta i razvoja njihovih funkcionalnih područja te razvoj održivih zelenih otoka.⁷⁴

⁷¹ loc. cit.

⁷² Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Fond za pravednu tranziciju., <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/214/fond-za-pravednu-tranziciju> (pristupljeno 28. kolovoza 2024.)

⁷³ EU fondovi, EU fondovi, <https://eufondovi.gov.hr/eu-fondovi/> (pristupljeno 6. kolovoza 2024.)

⁷⁴ Središnja agencija za financiranje i ugovaranje, Program „Konkurentnost i kohezija 2017.-2021.“ <https://www.safu.hr/pkk-2021-2027-hr/> (pristupljeno 28. kolovoza 2024.)

4.6. Fond za azil, migracije i integraciju (FAMI)

S obzirom da postaju sve veće migracije ljudi Europom, pokrenut je Fond za azil, migracije i integraciju. Ljudi sele iz svojih domovina u potrazi za boljim i kvalitetnijim životom u Europskim zemljama, ne samo zbog potrage za većim primanjima, već i zbog nezadovoljstva sa stanjem u njihovim državama, političkim stanjem, korupcijom, ratovima, krizama te brojnim drugim čimbenicima. Stoga Europska unija želi pružiti pomoć migrantima i poboljšati postupke za upravljanje migracijama, dodatno povećati nacionalne kapacitete te povećati solidarnost i podjelu odgovornosti među državama članicama, posebno putem hitne pomoći i mehanizma premještanja.⁷⁵ Doprinosi jačanju i razvijanju svih aspekata zajedničkog europskog sustava azila, podupire zakonite migracije u državama članicama te teži suzbijanju nezakonite migracije i osiguranju učinkovitosti povratka i integraciji državljana trećih zemalja. Proračun EU namijenjen za provođenje navedenih ciljeva iznosi 9,98 milijardi eura, od čega je za Hrvatsku izdvojeno 47.316.335,00 eura.⁷⁶

4.7. Instrumenti za upravljanje granicama i vize (IUGV)

Instrumenti za upravljanje granicama i vize omogućuju snažno i učinkovito europsko integrirano upravljanje granicama na vanjskim granicama Unije, osiguravajući visoku razinu unutarnje sigurnosti unutar Unije, istovremeno štiteći slobodno kretanje osoba unutar nje. Europsko integrirano upravljanje granicama na vanjskim granicama provodi Europska granična i obalna straža zajedno s nacionalnim tijelima odgovornim za upravljanje granicama te nastoje pomoću fonda olakšati legitimne prelaske granica, spriječiti i otkriti ilegalnu imigraciju i prekogranični kriminal te nastoje učinkovito upravljati migracijskim kretanjima. Sredstva fonda namijenjena su i zajedničkoj politici viza,

⁷⁵ I. Kustura, op. cit., 2023., str. 318.

⁷⁶ EU fondovi, Sigurnosni fondovi 2021.-2027., <https://eufondovi.gov.hr/eu-fondovi/sigurnosni-fondovi-2021-2027/> (pristupljeno 20. Kolovoza 2024.)

osiguranju usklađenog pristupa u pogledu izdavanja viza i olakšavanju zakonitih putovanja, istovremeno pomažući u sprječavanju migracijskih i sigurnosnih rizika.⁷⁷

Hrvatskoj je za provođenje navedenih ciljeva na raspolaganju 172.926.701,72 eura od ukupnih 7,37 milijardi eura⁷⁸ koje članice EU imaju na raspolaganju u okviru Instrumenta za upravljanje granicama i vize.

4.8. Fond za unutarnju sigurnost (FUS)

U svakodnevici, a posebno u određenim situacijama i razdobljima poput primjerice ratova, terorizma i općenito kriminala, u svakoj zemlji prisutna je potreba za sigurnošću. Europska unija se suočava sa složenim vanjskim prijetnjama s kojima se ni jedna država članica ne može susresti sama, stoga je potreban snažan i koordiniran odgovor na razini EU-a.⁷⁹ Fond za unutarnju sigurnost doprinosi upravo toj borbi protiv terorizma, radikalizacije, ozbiljnog i organiziranog kriminala i kibernetičkog kriminala, pomaže i teži zaštiti žrtava kriminala te pripremi, zaštiti i učinkovitim upravljanju incidentima, rizicima i krizama povezanim sa sigurnošću.⁸⁰

S proračunom od 1,93 milijarde eura, od čega Hrvatska ima na raspolaganju 35.730.549,00 eura, nastoji se povećati razmjena informacija između i unutar tijela za provedbu zakona EU-a i drugih nadležnih tijela i relevantnih tijela EU-a, kao i sa zemljama koje nisu članice EU-a i međunarodnim organizacijama.⁸¹

Cilj je intenzivirati prekograničnu suradnju, uključujući zajedničke operacije, između i unutar EU tijela za provedbu zakona i drugih nadležnih tijela, u vezi s terorizmom i teškim i organiziranim kriminalom s prekograničnom dimenzijom. Kako bi se ispunili zadani

⁷⁷ loc. cit.

⁷⁸ loc. cit.

⁷⁹ I. Kustura, op. cit., str. 327.

⁸⁰ EU fondovi, Sigurnosni fondovi 2021.-2027., op. cit.

⁸¹ loc. cit.

ciljevi, potrebna je povećana suradnja između javnih tijela, civilnog društva i privatnih partnera diljem država članica.⁸²

⁸² loc. cit.

5. KORIŠTENJE FONDOVA EUROPSKE UNIJE U HRVATSKOJ

Mediji svakodnevno prenose informacije o projektima koji su financirani sredstvima EU, a u nastavku ovog poglavlja analizirati će se koliko su se zapravo navedena sredstva koristila u Hrvatskoj u odnosu na raspoloživa sredstva te u kojim područjima su se najviše koristila od 2014. do 2020. godine te od 2021. do 2023. godine, odnosno kroz dva različita programska razdoblja.

5.1. Programsko razdoblje od 2014. do 2020. godine

U programskom razdoblju od 2014. do 2020. godine, Hrvatska je ukupno koristila 14.202.340.564 eura, od čega je 12.192.960.533 eura (odnosno 85,9%) financirano sredstvima EU, a 2.009.380.031 eura (odnosno 14,2%) je iznos koji je nacionalno sufinanciran.⁸³ Proračun EU namijenjen Hrvatskoj bio je raspoređen u šest fondova, Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Kohezijski fond (KF), Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR), Europski fond za ruralni razvoj (EAFRD), Europski socijalni fond (ESF) i Inicijativa za zapošljavanje mladih (YEI). Fond sa najvećim udjelom u proračunu je Europski fond za regionalni razvoj sa 39,8%, zatim Europski fond za ruralni razvoj sa 23,1%, udio Kohezijskog fonda je 17,7% dok Europski socijalni fond ima udio od 15,5%. Preostala dva fonda imaju nešto manje udjele, Europski fond za pomorstvo i ribarstvo 2,4% i Inicijativa za zapošljavanje mladih 1,6%.

⁸³ Raspoloživa sredstava po fondovima u Hrvatskoj za programsko razdoblje 2014.-2020. <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR/14-20> (pristupljeno 23. kolovoza 2024.)

Tablica 1 Raspoloživa sredstava i njihovo korištenje po fondovima u Hrvatskoj za programsko razdoblje od 2014. do 2020. godine

	EFRR	EAFRD	KF	ESF	EFPR	YEI
Raspoloživo (€)	5.654.779. 825	3.277.737. 376	2.506.771. 347	2.194.395. 662	344.142. 417	224.513. 937
Udio u ESIF (%)	39,8	23,1	17,7	15,5	2,4	1,6
Iskorišteno u RH (€)	4.699.640. 555	2.504.880. 474	2.107.488. 485	1.951.335. 340	222.341. 882	199.711. 074
Iskorišteno u RH u (%)	83,11	76,42	84,07	88,92	64,61	88,95

Izvor: European Commission, Cohesion open data platform, "Croatia", <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR/14-20> (pristupljeno 23. kolovoza 2024.)

U tablici 1, prikazan je udio pojedinog fonda u ukupnom proračunu EU za Hrvatsku te koliko je zapravo iskorišteno sredstava koje je Hrvatska imala na raspolaganju u programskom razdoblju od 2014. do 2020. godine. Hrvatska je iskoristila više od pola raspoloživih sredstava iz svih fondova, ali niti u jednom nisu sva sredstva u potpunosti iskorištena.

Najviše se ulagalo u financiranje ciljeva iz Inicijative za zapošljavanje mladih gdje je 88,95% raspoloživih sredstava iskorišteno te ciljeva Europskog socijalnog fonda gdje je iskorišteno 88,95% raspoloživih sredstava, odnosno ulagalo se u ljudske potencijale i smanjenje nezaposlenosti. Zatim, Kohezijskim fondom, Hrvatskoj je isplaćeno 84,07% od ukupnih raspoloživih sredstava, Europskim fondom za regionalni razvoj 83,11% te Europskim fondom za ruralni razvoj 76,42%. Najmanje ulaganja bilo je putem Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, iskorišteno je 64,61% sredstava od raspoloživih 344.142.417 eura. Od ukupnih 14.202.340.564 eura koji su bili na raspolaganju Hrvatskoj

kroz šest navedenih fondova, Hrvatska je iskoristila 11.685.397.810 eura, odnosno 82,28%.

Tablicom 2 prikazan je proračun EU raspoređen prema područjima financiranja u programskom razdoblju od 2014. do 2020., odnosno koliko je sredstava točno raspoređeno prema područjima financiranja i koji fondovi su namijenjeni određenom području. Najviše sredstava namijenjeno je za zaštitu okoliša i učinkovitost resursa, 1.960.680.263 eura, odnosno 18,53% sredstava od ukupnog proračuna namijenjeno je tom području, dok je za učinkovitu javnu upravu raspoloživo najmanje sredstava, samo 1,26% od ukupnog proračuna, odnosno 132.919.775 eura.

Europski fond za regionalni razvoj je najzastupljeniji te su kroz njega financirani projekti iz područja Zaštite okoliša i učinkovitosti resursa, Konkurentnosti malih i srednjih poduzeća, Mrežne infrastrukture u prometu i energetici, Socijalne uključenosti, Istraživanja i inovacija, Obrazovnog i strukovnog osposobljavanja, Poticanja popravljavanja krize i otpornosti, Ekonomije s niskom emisijom ugljika, Tehničke pomoći, Informacijske i komunikacijske tehnologije te Prilagodbe klimatskim promjenama i prevencija rizika. Kohezijski fond bio je prisutan u financiranju projekata iz dva područja, Zaštite okoliša i učinkovitosti resursa te Mrežne infrastrukture u prometu i energetici zajedno sa EFRR-om. Europski socijalni fond također je financirao projekte iz pojedinih područja zajedno s EFRR-om, osim posljednjeg na listi koje je financirano samo iz ESF-a – Učinkovita javna uprava. Inicijativa za zapošljavanje mladih financirala je projekte iz područja Održivog i kvalitetnog zapošljavanje zajedno sa ESF-om. Te su posljednja dva navedena područja jedina područja u kojima projekti nisu financirani sredstvima EFRR-a.

Tablica 2 Raspoloživa sredstva prema područjima financiranja u Hrvatskoj za programsko razdoblje od 2014. do 2020. godine u eurima

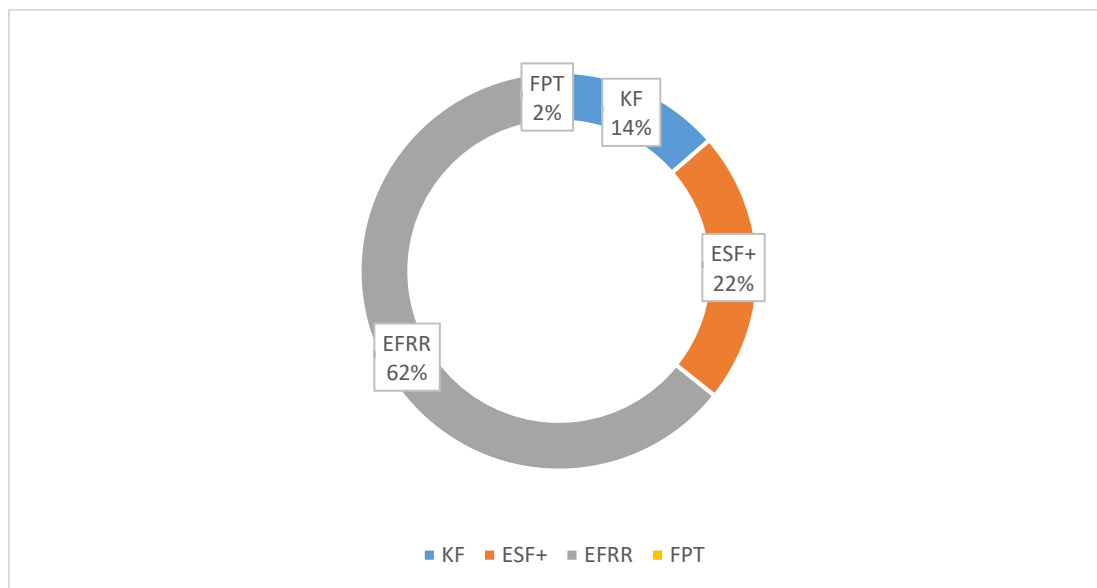
Područje	Fondovi	Raspoloživa sredstva (€)	Ukupna raspoloživa sredstva (€)
Zaštita okoliša i učinkovitost resursa	KF	1.588.682.122	1.960.680.263
	EFRR	371.998.141	
Konkurentnost malih i srednjih poduzeća	EFRR	1.522.107.872	1.522.107.872
Mrežna infrastruktura u prometu i energetici	KF	918.089.225	1.388.677.465
	EFRR	470.588.240	
Socijalna uključenost	EFRR	574.069.087	1.163.216.278
	ESF	589.147.191	
Istraživanje i inovacije	EFRR	811.004.581	811.004.581
Obrazovno i strukovno osposobljavanje	EFRR	358.723.289	776.982.141
	ESF	418.258.852	
Poticanje popravljanja krize i otpornosti	EFRR	132.557.340	662.557.340
	ESF	530.000.000	
Održivo i kvalitetno zapošljavanje	YEI	224.513.937	654.466.133
	ESF	429.952.196	
Ekonomija s niskom emisijom ugljika	EFRR	623.599.521	623.599.521
Tehnička pomoć	EFRR	277.779.548	371.897.196
	ESF	94.117.648	
Informacijske i komunikacijske tehnologije	EFRR	266.314.994	266.314.994
Prilagodba klimatskim promjenama i prevencija rizika	EFRR	246.037.212	246.037.212
Učinkovita javna uprava	ESF	132.919.775	132.919.775
UKUPNO	-	-	10.580.460.771

Izvor: European Commission, Cohesion open data platform, "Croatia", <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR/14-20> (pristupljeno 23. kolovoza 2024.)

5.2. Programsko razdoblje od 2021. do 2027. godine

U sedmogodišnjem programskom razdoblju od 2021. do 2027. godine, Hrvatska na raspolaganju ima 10.236.199.849 eura od EU od čega 8.706.569.538 eura sufinancira EU, a iznos od 1.529.630.311 eura se nacionalno sufinancira. Proračun je raspoređen kroz četiri fonda, Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond plus, Kohezijski fond i Fond za pravednu tranziciju. Najviše sredstava sadrži Europski fond za regionalni razvoj, s udjelom 62% ukupnog proračuna, zatim Europski socijalni fond plus koji ima udio 22%, Kohezijski fond ima udio 14% dok najmanji udio ima Fond za pravednu tranziciju sa tek 2% (graf 1).

Graf 1 Udio raspoloživih sredstava Europske unije u Hrvatskoj prema fondovima za programsko razdoblje od 2021. do 2027. godine

Izvor: European Commission, Cohesion open data platform, "Croatia", <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR/21-27> (pristupljeno 25. kolovoza 2024.)

Tablica 3 prikazuje kojim fondovima je Hrvatska dobila sredstva iz EU te koliko sredstava je iskoristila pojedinačno po fondovima u odnosu na raspoloživ iznos u programskom razdoblju od 2021. do 2027. godine, odnosno u protekle tri godine od 2021. do 2023. godine. Do danas, najviše je uloženo u Fond za pravednu tranziciju, čak 26,35% od

raspoloživih 218.690.220 eura, dok u preostala tri fonda, EFRR,ESF+ i KF nije iskorišteno niti 2% raspoloživih sredstava. Programsko razdoblje još nije završeno te će se nakon 2027. godine vidjeti razlika korištenja fondova u ovom programskom razdoblju u odnosu na prethodno.

Tablica 3 Raspoloživa sredstava u odnosu na njihovu korištenost po fondovima u Hrvatskoj za programsko razdoblje od 2021. do 2027. godine

	EFRR	ESF+	KF	FPT
Raspoloživo (€)	6.358.481.205	2.267.966.165	1.391.062.259	218.690.220
Udio u ESIF (%)	62,1	22,2	13,6	2,1
Iskorišteno u RH (€)	108.094.180	38.671.418	23.648.058	57.624.873
Iskorišteno u RH u (%)	1,70	1,71	1,70	26,35

Izvor: European Commission, Cohesion open data platform, "Croatia", <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR/21-27> (pristupljeno 25. kolovoza 2024.)

U navedenom programskom razdoblju je kao i u prethodnom programskom razdoblju od 2014. do 2020. godine, Europski fond za regionalni razvoj najzastupljeniji u financiranju projekata u svim programima, Socijalna Europa, Zelenija Europa, Pametnija Europa, Povezana Europa, Europa bliža građanima, osim u programu Specifičnog cilja Fonda za pravednu tranziciju koji je financiran Fondom za pravednu tranziciju. U program Socijalne Europe više sredstava se koristi iz Europskog socijalnog fonda plus, a sredstva iz Kohezijskog fonda koriste se u projektima Zelenije Europe i Povezane Europe. Najviše korištenih sredstava korišteno je u programima Socijalna Europa (3.030.827.820 eura) i Zelenija Europa (2.872.300.707 eura) što prikazuje tablica 4.

Tablica 4 Korištena sredstva po područjima financiranja u Hrvatskoj za programsko razdoblje od 2021. do 2027. godine

Projekti	Fondovi	Korištena sredstva (€)	Ukupna korištena sredstva (€)
PO4 Socijalna Europa	EFRR	762.861.655	3.030.827.820
	ESF+	2.267.966.165	
PO2 Zelenija Europa	EFRR	1.961.373.518	2.872.300.707
	KF	910.927.189	
PO1 Pametnija Europa	EFRR	2.122.519.645	2.122.519.645
PO3 Povezana Europa	EFRR	708.474.804	1.188.609.874
	KF	480.135.070	
PO5 Europa bliža građanima	EFRR	803.251.583	803.251.583
PO8 JTF specifični cilj	FPT	218.690.220	218.690.220
UKUPNO	-	-	10.236.199.849

Izvor: European Commission, Cohesion open data platform, "Croatia", <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR/21-27> (pristupljeno 25. kolovoza 2024.)

S obzirom da ovo programsko razdoblje još traje, te su podatci prikazani za tek tri godine, usporedno s prethodnim sedmogodišnjim programskim razdobljem, korištenje sredstava od 2021. do 2023. godine u ovom programskom razdoblju je približno ukupnom prošlom, odnosno, trenutna razlika je tek u 344.260.922 eura. Sredstva koje Europska unija nudi, sve više su se počela koristiti, te je to dobar znak za budući razvoj gospodarstva Hrvatske. Ulagači dobiju sredstva za provođenje svojih projekata, a zauzvrat se automatski ispunjavaju ciljevi Kohezijske politike i Europske unije.

5.3. Institucionalni okvir

Koordinacijsko tijelo koje upravlja EU fondovima u Hrvatskoj je Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Njihova zadaća je uspostava i upravljanje cjelovitim sustavom za strateško planiranje i upravljanje razvojem, koordinacija izrade, izmjene ili dopune i provedbe nacionalne razvojne strategije, strateško praćenje Kohezijske politike i programa financiranih iz fondova Europske unije u RH, predlaganje i koordinacija provedbe državnih poticajnih mjera i regionalnih razvojnih programa i projekata te praćenje njihove provedbe i vrednovanje njihovih učinaka, sudjelovanje u radu institucija Europske unije i suradnja s drugim međunarodnim institucijama sukladno propisanoj nadležnosti i djelokrugu te brojna druga zaduženja.⁸⁴

Svaki operativni program programskog razdoblja od 2021. do 2027. godine u sustavu upravljanja i kontrole ima određena zadužena tijela. Uglavnom nadležno tijelo za računovodstvenu funkciju – Ministarstvo financija i Tijelo za reviziju – Agencija za reviziju sustava provedbe programa Europske unije ostaju isti kod svakog operativnog programa, dok se Upravljačko tijelo mijenja.⁸⁵

5.4. Vrste postupaka za korištenje sredstava iz fondova Europske unije

Nakon što su pravnim osobama uspješno dodijeljena tražena sredstva iz EU fondova, slijedi postupak iskorištavanja navedenih sredstava te faza njihove namjenske potrošnje. Fondovi se smiju trošiti po određenim postupcima primjene i ovisno o namjeni za koju su tražena i dobivena, te tako postoji postupak javne nabave, postupak nabave za neobveznike javne nabave te postupci javne nabave u svrhu obnove od potresa.⁸⁶

⁸⁴ M. Turudić, op. cit., str. 28.-30.

⁸⁵ Ibidem, str. 45.

⁸⁶ Ibidem, str. 63.

5.4.1. Postupak javne nabave

Prije dodjele sredstava, potrebno je isplanirati sve troškove, a to se radi na način da se sagledaju ponude od što više ponuđača koji se jave na natječaj koje je pravna osoba kojoj se dodjeljuju sredstva otvorila te se bira najekonomičnija ponuda. Naravno da u cijelom procesu dolazi i do nepredviđenih troškova, ali sklapanjem Ugovora o javnoj nabavi dogovoreno je odstupanje do 30% vrijednosti prvotnog ugovora te u zakonski određenim situacija pravna osoba ima pravo na izmjene ugovora. Svrha javne nabave je učinkovito raspolaganje javnim sredstvima, dobivanje najbolje moguće usluge, radova ili dobara uz najmanju moguću cijenu te zaštitu tržišnog natjecanja, a trebala bi biti i za suzbijanje korupcije. Javnom nabavom ostvaruju se i socijalni ciljevi, primjerice promicanje socijalno odgovornog poslovanja zapošljavanjem socijalno ugroženih i marginaliziranih skupina društva, poštivanje radničkih prava te okolišni ciljevi poput poticanja ekološki osviještenog poslovanja i korištenja proizvodnim i poslovnim procesima koji imaju minimalno štetan učinak na okoliš. Navedenim ciljevima ostvaruje se održiva javna nabava te društveno odgovorno poslovanje.⁸⁷

5.4.2. Postupak nabave za neobveznike javne nabave

U ovom postupku, neobveznici javne nabave bile bi privatne pravne osobe koje nisu obvezne provoditi postupak javne nabave zbog korištenja svojih sredstava, no ipak ukoliko koriste sredstva EU fondova obvezane su posebnim pravilima nabave. Predstavnik neobveznika javne nabave ne smije istodobno obavljati upravljačke poslove niti biti vlasnik poslovnog udjela i dionica u povezanom subjektu. Također, predstavnik ne smije biti ni u krvnom srodstvu ni u bračnoj/vanbračnoj zajednici sa članovima upravnog odbora.⁸⁸ Pri nabavi u kojoj se koristi sredstvima fondovima EU, neobveznik javne nabave obvezan je pridržavati se načela razmjernosti, što znači da veličinu, prirodu i složenost nabave treba prilagoditi ugovorenom projektu, zatim načela jednakog postupanja i

⁸⁷ Ibidem, str. 75.

⁸⁸ Ibidem, str. 84.

zabrane diskriminacije, svi imaju pravo ponude i sudjelovanja u natječaju za nabavu te načela racionalnog i ekonomičnog trošenja sredstava ne prihvaćanjem ponuda dobavljača većih od odobrenih sredstava.⁸⁹

5.4.3. *Postupak nabave u obnovi*

Postupak nabave u obnovi financiran je uglavnom sredstvima Fonda solidarnosti, a služi kao pomoć u obnovi područja pogođenim prirodnim nepogodama poput potresa, poplava, požara i slično. U Hrvatskoj je primjerice nakon jakog potresa koji se dogodio 2020. godine prvo u Zagrebu, a zatim i u Petrinji, na snazi Zakon o obnovi zgrada oštećenih potresom na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske, Zagrebačke, Sisačko-moslavačke i Karlovačke županije. Potresom je prouzročena znatna materijalna šteta, građani su ostali bez svojih domova, a mnogo njih bilo je ozlijeđeno, dok je osam osoba izgubilo svoje živote. U takvim situacijama radi ubrzanja procesa, ne provode se javni natječaji, već se izvođači radova biraju javnim pozivom.⁹⁰ Tako je 304 građevinskih poduzeća potpisalo ugovore zajedno sa 609 korisnika.⁹¹

⁸⁹ Ibidem, str. 84.

⁹⁰ Ibidem, str. 88.

⁹¹ Predstavništvo Europske komisije u Hrvatskoj, Više od milijardu eura iz Fonda solidarnosti EU-a za obnovu nakon potresa u Hrvatskoj, 4. listopada 2023., https://croatia.representation.ec.europa.eu/news/vise-od-milijardu-eura-iz-fonda-solidarnosti-eu-za-obnovu-nakon-potresa-u-hrvatskoj-2023-10-04_hr (pristupljeno: 29. kolovoza 2024.)

6. GOSPODARSTVO HRVATSKE PRIJE ČLANSTVA U EUROPSKOJ UNIJI I DANAS

U ovom poglavlju nastojat će se analizirati moguć utjecaj pristupanja Europskoj uniji na hrvatsko gospodarstvo u razdoblju prije i nakon pristupanja EU putem odabranih pokazatelja. Nužno je naglasiti kako nije isključivo ulazak Hrvatske u Europsku uniju utjecao na promjene kod razvoja gospodarstva, već je za očuvanje stabilnosti i konkurentnosti gospodarstva ključna kvalitetna prilagodba vanjskim i unutarnjim promjenama. Ključno je pratiti makroekonomske pokazatelje kako bi se analizirale promjene u gospodarstvu Hrvatske, ali i pokazatelje konkurentnosti.

6.1. Makroekonomski pokazatelji

U nastavku se prikazuju odabrani makroekonomski pokazatelji hrvatskog gospodarstva prije i nakon pristupanja EU.

6.1.1. Broj stanovnika u razdoblju od 1953. do 2021. godine

Tablica 5 prikazuje broj stanovnika prema popisima stanovništva koji se obavljaju svakih deset godina, od 1953. do 2021. godine.

Tablica 5 Broj stanovnika Hrvatske u razdoblju od 1953. do 2021. godine

Godina	Broj stanovnika u RH	Rast/pad u odnosu na prethodni popis stanovništva	
		Broj stanovnika	%
1953.	3.936.022	-	-
1961.	4.159.696	196.674	5,7
1971.	4.426.221	266.525	6,4
1981.	4.601.469	175.348	3,95
1991.	4.784.265	182.796	3,97
2001.	4.437.460	- 346.805	-7,2
2011.	4.284.889	- 152.571	-3,4
2021.	3.871.833	- 413.056	-9,6

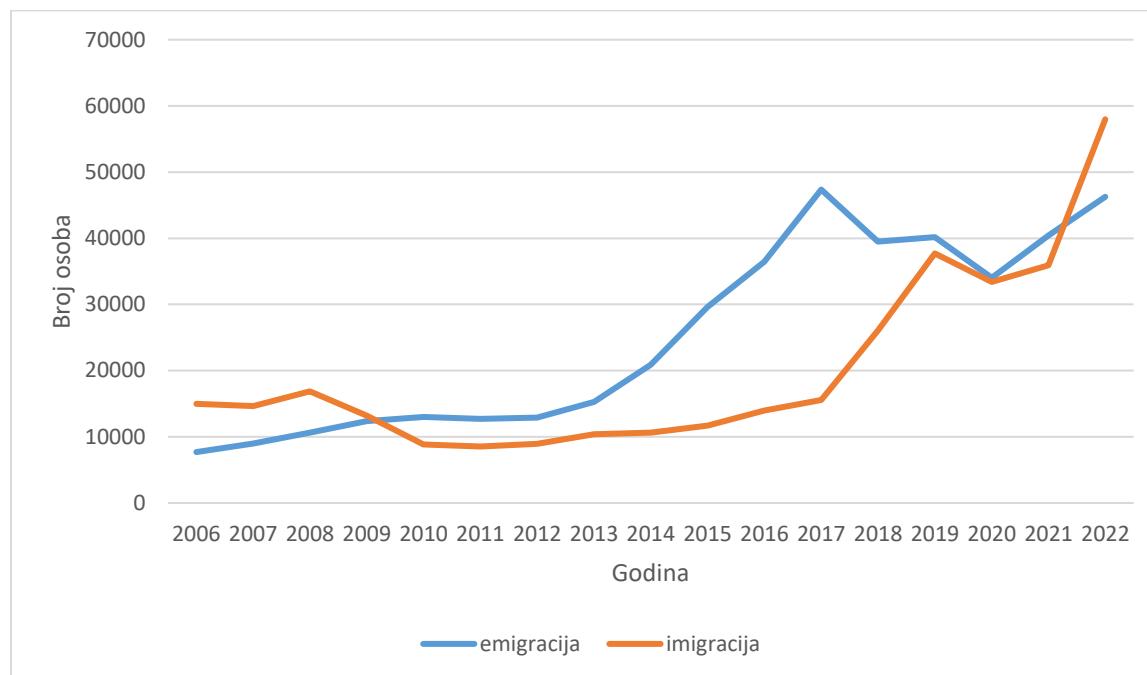
Izvor: Državni zavod za statistiku, "Objavljeni konačni rezultati Popisa 2021.", 22. rujna 2022., <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (pristupljeno 27. kolovoza 2024.)

Primjećuje se kako je od prvog popisa stanovništva 1953. godine broj stanovnika rastao do 2001. kad je ostvaren prvi pad te broj stanovnika nije porastao ni do danas, štoviše zadnjim popisom stanovništva 2021. godine utvrđeno je da je manji broj stanovnika sa zadnjeg popisa 2021. godine nego sa prvog 1953. godine. Popisom stanovništva 2021. godine utvrđen je pad od 9,6% stanovnika u odnosu na popis stanovništva 2011. godine. Uočava se konstantan trend opadanja broja stanovnika u Hrvatskoj od 1991. godine, unatoč stalnim metodološkim izmjenama u međupopisnim razdobljima. Razlog tomu je veći udio starog stanovništva u odnosu na mlado te naravno iseljavanje u inozemstvo zbog nezadovoljstva te težnji za boljim životom. Ulazak u EU i Kohezijska politika, po prikazanim brojkama, zasad nije potaknula porast broja stanovnika Hrvatske.

Kod broja stanovnika važno je sagledati i iseljeno i doseljeno stanovništvo, što će se analizirati prema grafu 2. Do 2021. godine iseljenog stanovništva bilo je više od doseljenog, a od 2022. useljavanje u Hrvatsku se naglo povećalo. Od popisa stanovništva 2011. godine kada je u Hrvatskoj bilo 4.284.889 stanovnika do popisa stanovništva 2021. godine kada se broj stanovnika smanjio na 3.871.833 stanovnika, iselilo se 329.268

osoba, dok se u istom razdoblju doselilo 212.834 osoba. Usporedbom kretanja stanovništva i broja stanovništva 2021. godine u Hrvatskoj, 1,04% osoba se iselilo iz zemlje, a 0,93% doselilo.

Graf 2 Emigracije i imigracije u Hrvatskoj od 2006. do 2022. godine

Izvor: Eurostat Data Browser, *“Emigration by age and sex”*, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_emi2_custom_12723189/default/table?lang=en i Eurostat Data Browser, *“Immigration by age and sex”*, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_imm8_custom_12871689/default/table?lang=en (pristupljeno 31. kolovoza 2024.)

Opće je poznato kako se Hrvati iseljavaju u Njemačku, Austriju, Irsku te ostale zemlje, a u Hrvatsku se 2018. godine doselilo najviše ljudi iz Bosne i Hercegovine, Njemačke te Srbije. Manje od 620 stanovnika po svakoj pojedinoj zemlji doseljava i iz Europskih zemalja u Hrvatsku 2018. godine. Primjerice doselili su se stanovnici Slovenije, Italije i Austrije dok su jedine zemlje iz kojih se nitko nije doselio u Hrvatsku, Estonija i Malta.⁹² Od 2022. godine naglo je počelo doseljavanje u Hrvatsku, ponajviše ljudi iz azijskih

⁹² T portal, S.S., „Sve više stranaca dolazi živjeti u Hrvatsku, a iznenadit će vas kad vidite iz kojih zemalja“, 4.9.2019., https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/sve-vise-stranaca-dolazi-zivjeti-u-hrvatsku-a-iznenadit-ce-vas-kad-vidite-iz-kojih-zemalja-foto-20190904?meta_refresh=1 (pristupljeno 20. rujna 2024.)

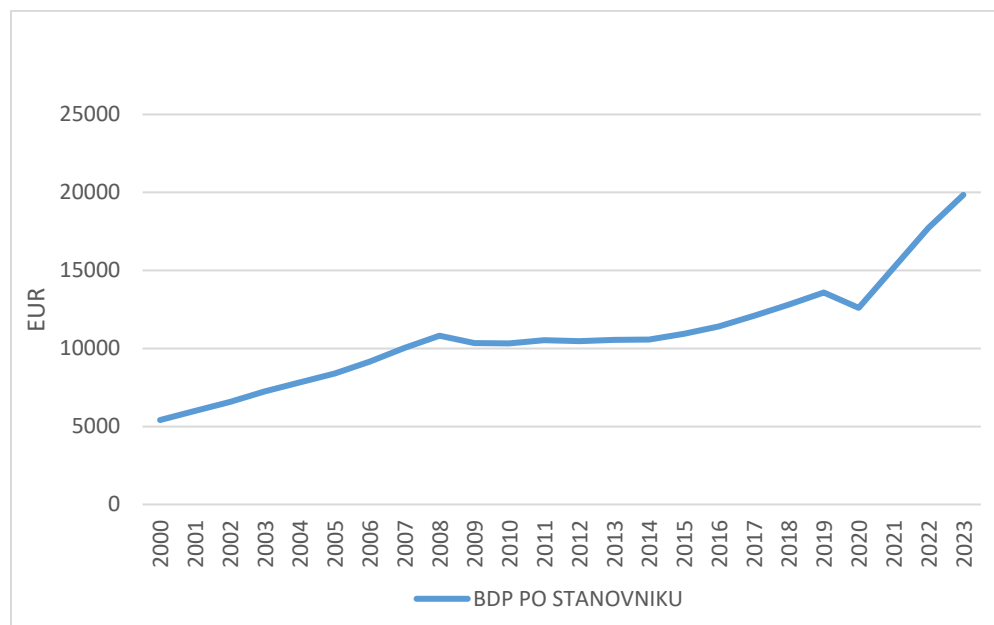
zemalja. EU je omogućila takve migracije. Useljavanjem stanovništva povećava se stopa zaposlenosti zbog toga što doseljeni dolaze u Hrvatsku zbog posla kako bi imali veće prihode nego u njihovim državama, a dolazi i do poticanja ekonomskog rasta. Također, useljavanjem se povećao broj stanovnika prema procjeni DZS-a za 0,06% 2023. godine u odnosu na 2022. godinu. Negativne strane inozemnih radnika su poteškoće s integracijom zbog kulturnih razlika i jezičnog sporazumijevanja, a smanjuju se i radne prilike za domaće radnike. Ulazak u EU potaknuo je Hrvate na iseljavanje ponajviše zbog njihovog straha od noviteta i EU standarda, ali i zbog stanja u državi, korupcije i plaća. No, isto tako, doprinio je i useljavanju stranih ljudskih potencijala posebice 2022. godine.

6.1.2. BDP po stanovniku u razdoblju od 2000. do 2023. godine

Pokazatelj ukupne vrijednosti dobara i usluga proizvedenih u zemlji tijekom jedne godine⁹³, odnosno Bruto domaći proizvod mjerilo je razvoja gospodarstva zemlje. U Hrvatskoj u promatranom razdoblju od 2000. do 2023. godine, prema grafu 3, primjećuje se rast BDP-a do 2009. godine gdje nastaje prvi veći pad od 4,3% zbog posljedica svjetske financijske krize, te kreće sporiji rast BDP-a zbog težeg oporavka. Dvije godine nakon ulaska u EU, 2015., kreće rast BDP-a 3,5% koji počinje opadati početkom pandemije covid-19 2020. godine za 7,3% te je to ujedno drugi veći pad u promatranom razdoblju. Zahvaljujući i sredstvima EU, oporavak nakon korona krize bio je relativno brz. Iznos BDP per capita je 2023. godine u odnosu na 2020. godinu narastao za 57,6%, ponajviše zahvaljujući prvenstveno NextGenerationEU koji je osmišljen upravo za brži oporavak nakon korona krize.

⁹³ Moj-bankar.hr, Bruto domaći proizvod (BDP), [https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/B/Bruto-domaci-proizvod-\(bdp\)](https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/B/Bruto-domaci-proizvod-(bdp)) (pristupljeno 29. kolovoza 2024.)

Graf 3 BDP po stanovniku Hrvatske u razdoblju od 2000. do 2023. godine u eurima,

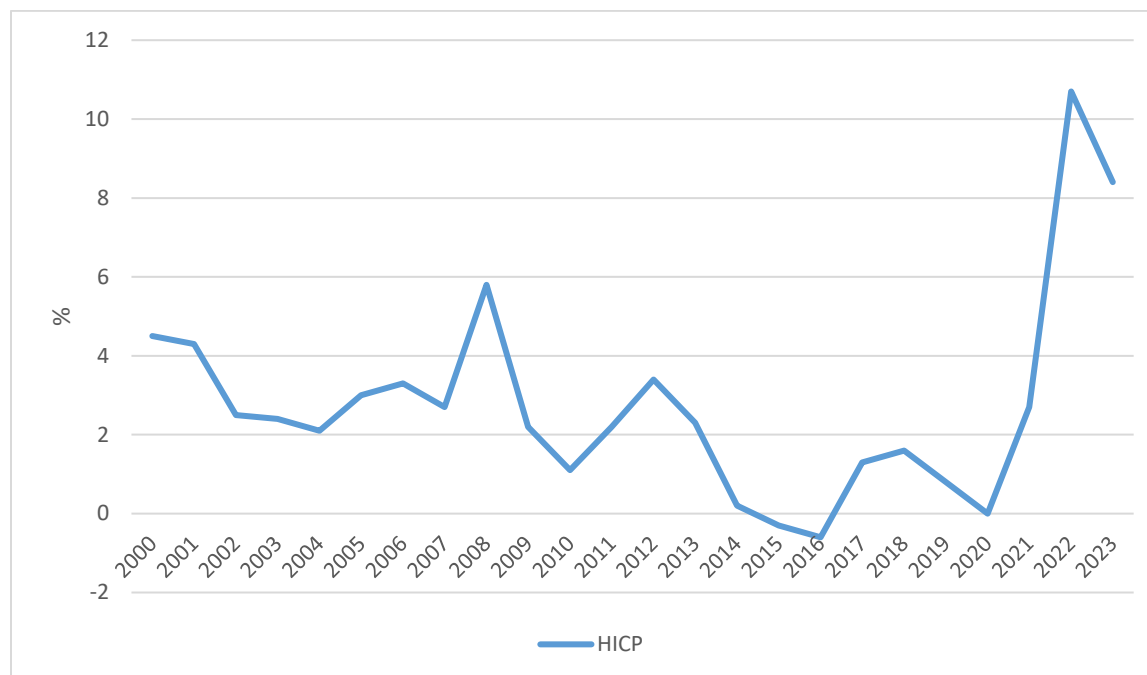

Izvor: HNB, "Glavni makroekonomski indikatori", <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori> (pristupljeno 27. kolovoza 2024.)

6.1.3. Prosječna godišnja stopa inflacije u razdoblju od 2012. do 2023. godine

Harmonizirani indeks potrošačkih cijena pokazatelj je inflacije, odnosno kretanja cijena. Svakodnevno svjedočimo previsokim cijenama, pogotovo nakon uvođenja eura. Kako poskupljuju materijalni resursi za izradu gotovih proizvoda te ostali troškovi, tako se povećava cijena i gotovih proizvoda. Inflacija je u Hrvatskoj imala tri veća porasta prosječne godišnje stope inflacije, prva se dogodila 2008. godine zbog svjetske financijske krize kad je inflacija iznosila 5,8% te se dogodilo povećanje za 3,1% u odnosu na prethodno razdoblje, zatim 2012. prije ulaska u EU povećalo se za 1,2% te je prosječna stopa inflacije iznosila 3,4%. Treći porast inflacije dogodio se 2022. godine, za čak 8% u odnosu na prethodnu godinu. Uzroci su rat u Ukrajini te razdoblje prilagodbe na uvođenja euro valute u Hrvatsku, a iznosila je 10,7%. Najmanja prosječna godišnja stopa bila je u razdoblju od 2014. do 2020. godine od ispod 2%, pa čak i -0,6% 2016. godine. Godine 2022. stopa inflacije bila je najviša u razmatranom razdoblju (graf 4).

Graf 4 Prosječna godišnja stopa inflacije Hrvatske u razdoblju od 2000. Do 2023. godine

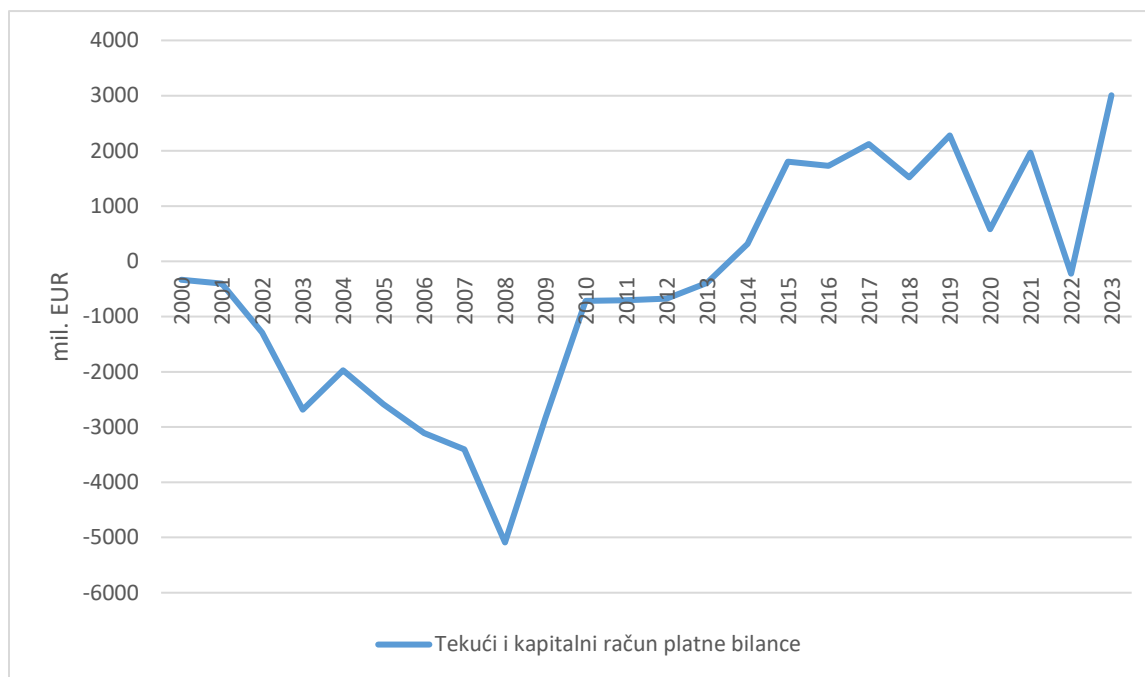

Izvor: HNB, "Glavni makroekonomski indikatori", <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori> (pristupljeno 31. kolovoza 2024.)

6.1.4. Platna bilanca u razdoblju od 2000. do 2023. godine

Platna bilanca prikazuje transakcije Hrvatske s ostalim državama. Prema grafu 5, najveći pad tekućeg i kapitalnog računa u razdoblju od 2000. do 2023. godine dogodio se 2008. godine na početku financijske krize, nakon koje je slijedila recesija. Značajni uzlazni trend dogodio se tek 2014. godine po okončanju recesije. Korona kriza u razdoblju od 2020. do 2022. godine značajno je utjecala na pad vrijednosti tekućeg i kapitalnog računa.

Graf 5 Tekući i kapitalni račun platne bilance Hrvatske u razdoblju od 2000. do 2023. godine u milijunima eura

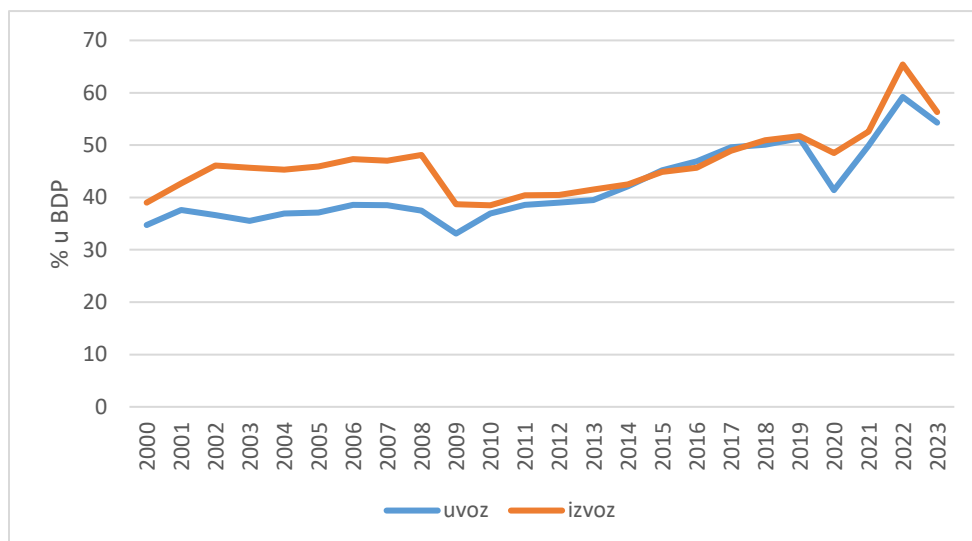

Izvor: HNB, “Glavni makroekonomski indikatori”, <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori> (pristupljeno 30. kolovoza 2024.)

6.1.5. Izvoz i uvoz robe i usluga u razdoblju od 2000. do 2023. godine

Izvoz i uvoz roba i usluga u Hrvatskoj u razdoblju od 2000. do 2023. godine variraju između 30-70% BDP-a (graf 6). Najveće promjene krivulje se pojavljuju za vrijeme dviju kriza, krize 2009. godine i korona krize 2020. godine. Tijekom promatranog razdoblja izvoz je veći od uvoza do 2018. godine kada je uvoz premašio izvoz do 2023. godine.

Graf 6 Izvoz i uvoz robe i usluga u Hrvatskoj u % BDP-a u razdoblju od 2000. do 2023. godine

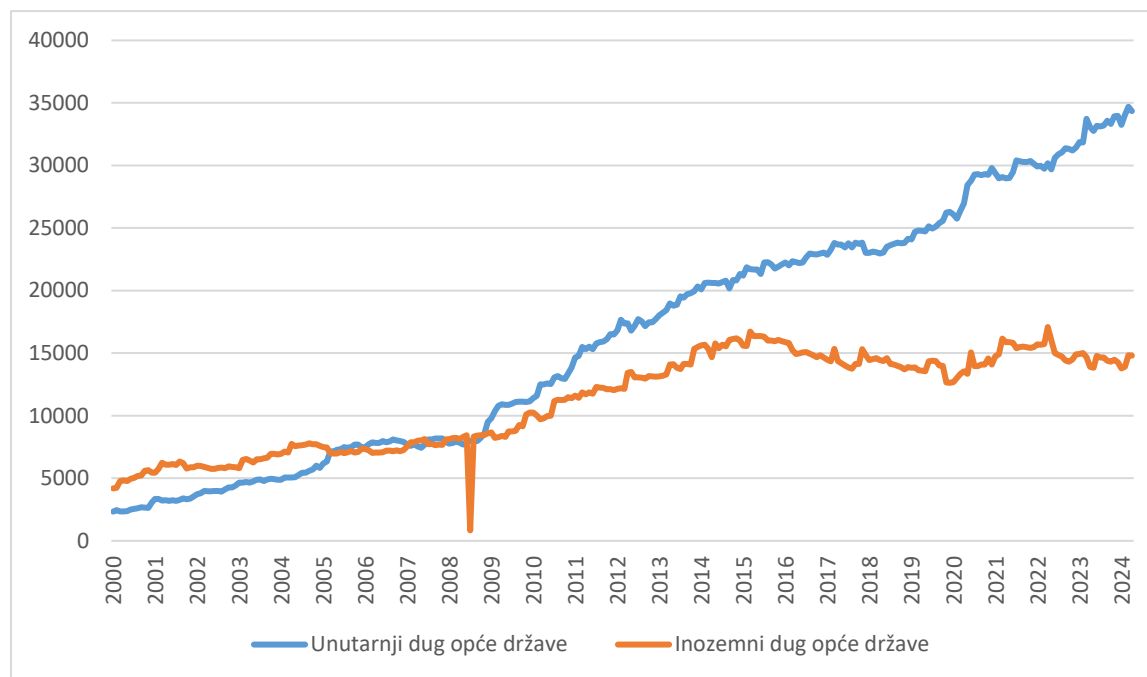

Izvor: HNB, “Glavni makroekonomski indikatori”, <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori> (pristupljeno 29. kolovoza 2024.)

6.1.6. Unutarnji i inozemni dug opće države u razdoblju od siječnja 2000. do travnja 2024. godine

Unutarnji i inozemni dug opće države uključuje dug središnje države, fondova socijalne sigurnosti te lokalne države. Početkom promatranog razdoblja inozemni dug je bio veći od unutarnjeg dok se 2009. godine dogodio preokret te je unutarnji dug opće države ostao veći i do dan danas (graf 7). Unutarnji dug je sa 2.448.800 eura 2000. godine stigao do 34.345.000 eura u travnju 2024. godine, dok je inozemni dug 2000. iznosio 4.197.800 eura, a u travnju 2024. 14.815.200 eura. Od ulaska u EU, od srpnja 2013. do travnja 2024. godine, unutarnji dug Hrvatske povećao se za 75,76%, a inozemni dug za 7,81%.

Graf 7 Unutarnji i inozemni dug opće države Hrvatske u razdoblju od siječnja 2000. do travnja 2024. godine u milijunima eura

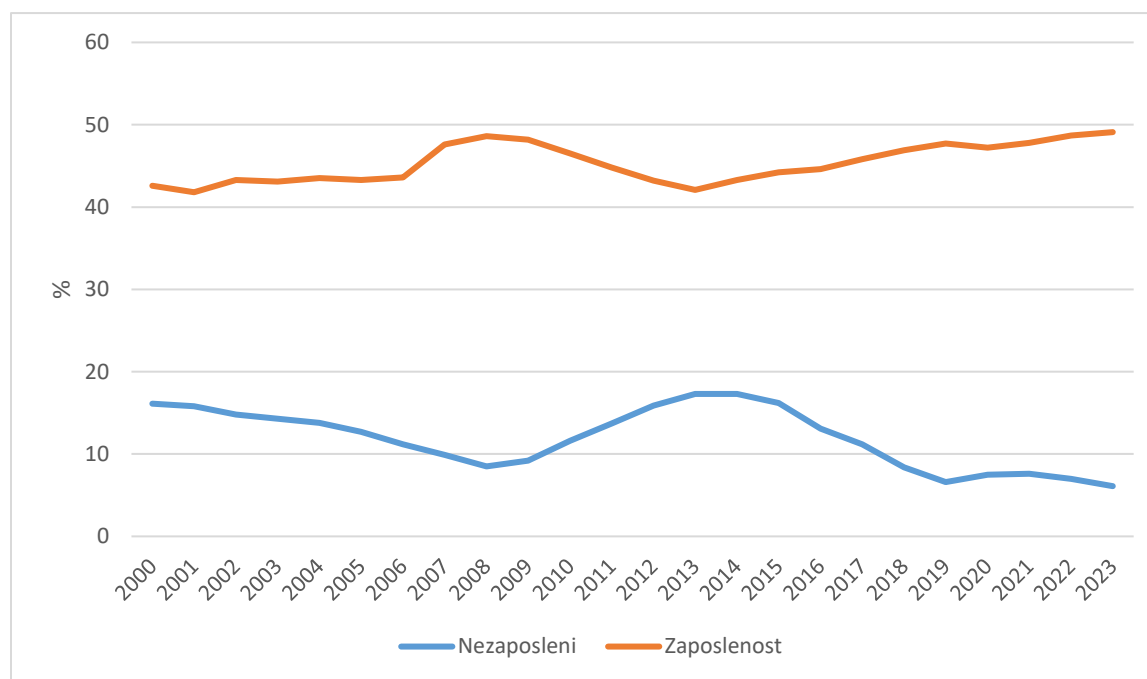

Izvor: HNB, "Dug opće države", <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/opca-drzava/dug-opce-drzave> (pristupljeno 27. kolovoza 2024.)

6.1.7. Stopa nezaposlenosti i stopa zaposlenosti u razdoblju od 2000. do 2023. godine

Fluktuacija stope nezaposlenosti odvija se u rasponu 6-18%, dok je fluktuacija stope zaposlenosti u rasponu 40-50% te nema prevelikih odstupanja tijekom godina (graf 8). Stopa nezaposlenosti padala je do 2008. godine, zatim rasla do 2013., te za dvije godine ponovno počela padati do 2019. godine. Godine 2023. godine stopa nezaposlenosti iznosila je 6,1%.

Graf 8 Stopa nezaposlenosti i zaposlenosti u Hrvatskoj u razdoblju od 2000. do 2023. godine

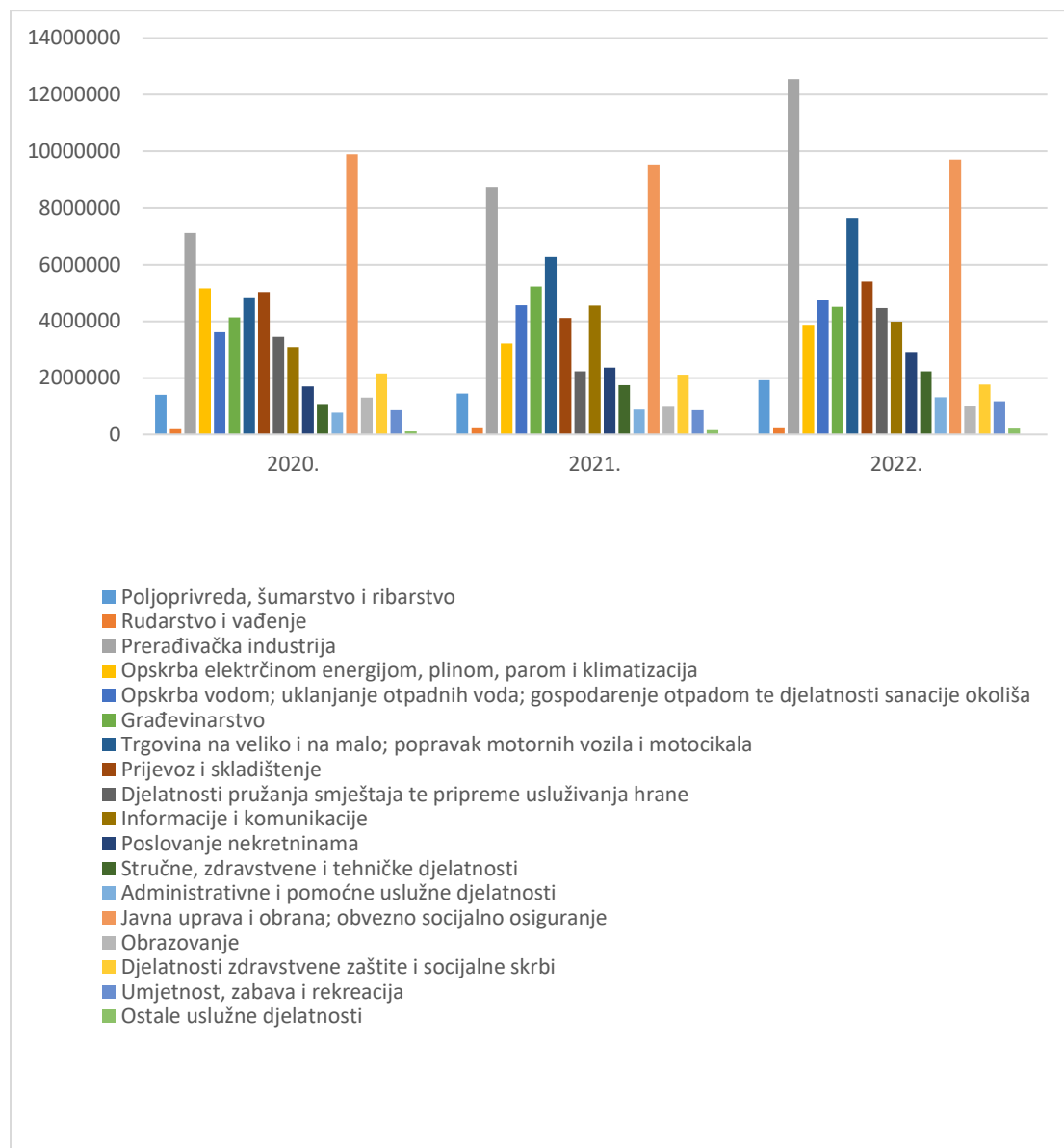
Izvor: HNB, “Glavni makroekonomski indikatori”, <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori> (pristupljeno 31. kolovoza 2024.)

6.1.8. Investicije u razdoblju od 2020. do 2022. godine

2019. godine iznos investicija u Hrvatskoj iznosio je 63.197.596 kuna, dok su sljedeće godine investicije pale za 6,2% zbog razdoblja korona krize u kojem je bilo riskantno investirati zbog svih mjera koje su bile na snazi poput kretanja uz propusnice, zatvorene granice za kretanje roba i usluga, zatvoreni ugostiteljski objekti i svi dućani osim prehrambenih i ostalih mjera. Srećom, oporavak se brzo kretao zaslugom programa i fondova EU, stoga je 2021. godine zabilježen rast od 6,5% te je 2022. godine došlo do porasta investicija za 17,7% i iznosile su najviše do tada, 74.274.015 kuna (graf 9). Dvije djelatnosti očitno prevladavaju u investiranju u Hrvatskoj, a to su javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje te prerađivačka industrija, dok se najmanje ulaže u rudarstvo i vađenje. Osim spomenute dvije djelatnosti, 2020. godine najviše se ulagalo i

u opskrbu električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom, prijevoz i skladištenje te trgovina na veliko i malo. 2021. godine investiralo se u trgovinu na veliko i malo i u građevinarstvo, dok se 2022. godine investiralo u trgovinu na veliko i malo te prijevoz i skladištenje.

Graf 9 Investiranje u Hrvatskoj prema djelatnosima u razdoblju od 2020. do 2022. godine u tisućama kuna

Izvor: Državni zavod za statistiku, "Investicije u 2020.", Zagreb, 2. prosinca 2021., <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58261>, Državni zavod za statistiku, "Investicije u 2021.",

Zagreb, 2. prosinca 2022., <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29158>, Državni zavod za statistiku, "Investicije u 2022.", Zagreb, 5. prosinca 2023., <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10003> (pristupljeno 28. kolovoza 2024.)

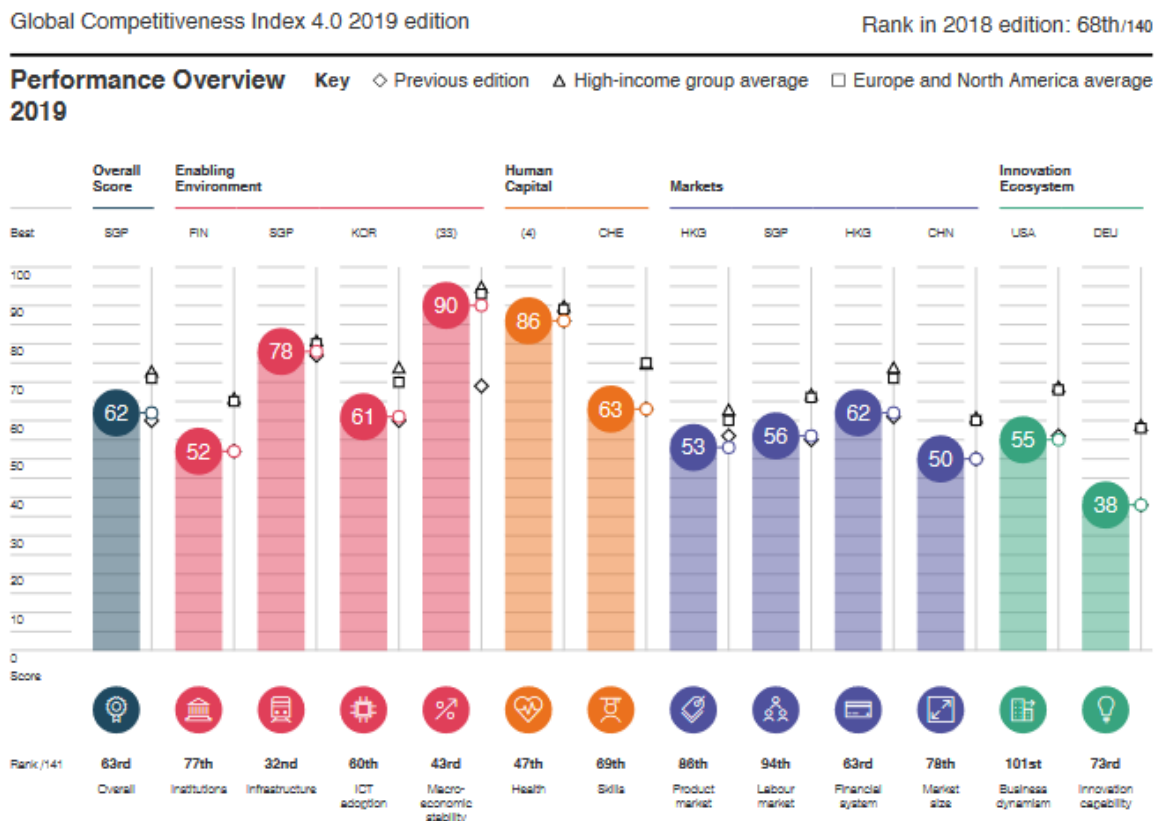
6.2. Konkurentnost hrvatskog gospodarstva

Održivo i konkurentno gospodarstvo još jedan je od ciljeva zemalja članica EU, a odnosi se na sposobnost zemlje da na održiv način proizvodi robu i usluge koje mogu uspješno konkurirati na međunarodnom tržištu, što utječe na poboljšavanje životnog standarda stanovnika. Konkurentnost zemlje analizira se Indeksom globalne konkurentnosti i Europskim regionalnim indeksom konkurentnosti.

6.2.1. Indeks globalne konkurentnosti (Global Competitiveness Indeks – GCI)

Indeksom globalne konkurentnosti (Global Competitiveness Indeks – GCI) analizira se konkurentnost nacionalnih gospodarstava kroz četiri područja, poticajno okruženje, ljudski kapital, tržište i inovacijski ekosustav, podijeljenih u dvanaest stupova. Slika 5 prikazuje konkurentnost hrvatskog gospodarstva prema GCI za 2019. godinu u usporedbi s 141 zemljom.

Slika 5 Globalni indeks konkurentnosti Hrvatske kroz četiri bloka 2019. godine

Izvor: World Economic Forum, K.S., "The Global Competitiveness Report 2019.", str. 190.

https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

(pristupljeno 30. kolovoza 2024.)

Prema GCI iz 2019. godine (slika 5), među ukupnih 141 zemalja, Hrvatska se nalazila na 63. mjestu po konkurentnosti, za 5 mjesta je postala konkurentnija u odnosu na prethodnu 2018. godinu.

Prvi stup su javne institucije, promatra se funkcioniranje državnih institucija, rad vlade, provođenje politika i zakona te korupcija koje se u Hrvatskoj ne rješava lako, a koja je i uzrok nezadovoljstva stanovnika Hrvatske te potaknuti time iseljavaju iz države. Iz slike

5 vidimo da je pozicija prvog stupa 77 od 141 države. Prema GCI 2019. godine, Hrvatska je po prisutnosti korupcije bila na 54. mjestu od 141 države.⁹⁴

Drugi stup, Infrastruktura, analizira kvalitetu i gustoću prometne infrastrukture, učinkovitost i održivost komunalne infrastrukture te razinu i kvalitetu digitalne povezanosti zemlje.⁹⁵ Godine 2019., Infrastruktura Hrvatske nalazila se na 32. mjestu prema GCI.

Treća, Informacija i Telekomunikacijska Tehnologija, podrazumijeva njeno usvajanje u smislu korištenja mobilnih i Internetskih usluga. Hrvatska se nalazila na 60. mjestu 2019. godine prema GCI.

Zatim četvrti stup, Makroekonomska stabilnost gdje se proučava postotak inflacije i dugovi. Prema GCI-u, Hrvatska se nalazila na 43. mjestu u ovom stupu 2019. godine od 141 zemlje.

Zdravlje i životni vijek ljudi označuju peti stup, te se u njemu analizira dostupnost zdravstvenih usluga, gustoća zdravstvene infrastrukture i prisutnost zdravstvenih radnika te pokrivenost i kvalitetu zdravstvene skrbi. Konkurentnost Hrvatske u petom stupu bila je rangirana na 47. mjestu 2019. godine prema GCI.

Šesti stup predstavlja Obrazovanje i vještine, kvalitetu obrazovanja i školskog sustava, broj nastavnika, godine školovanja te sadašnje i buduće vještine radnika, ali i mjera obrazovne nejednakosti, razina povezanosti kućanstva i mogućosti cjeloživotnog učenja koje pokreću vlade i tvrtke.⁹⁶ Godine 2019., Hrvatska se u šestom stupu nalazio na 69. mjestu prema GCI.

Sedmi stup GCI predstavlja tržište proizvoda koji analizira učinak poreza i subvencija na tržišno natjecanje, opseg tržišne dominacije, konkurenciju u uslugama, necarinske barijere, trgovačke tarife i njihovu složenost te učinkovitost graničnih prijelaza. U stupu tržišta proizvoda, Hrvatska je prema GCI 2019. godine bila rangirana na 86. mjestu.

⁹⁴ World Economic Forum, K.S., *“The Global Competitiveness Report 2019.”*, str. 191. https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (pristupljeno 30. kolovoza 2024.)

⁹⁵ World Economic Forum, *The Global Competitiveness Indeks (GCI) 5.0.*, <https://www.weforum.org/about/the-global-competitiveness-index-gci-5-0/> (pristupljeno 30. kolovoza 2024.)

⁹⁶ loc. cit.

Osmi stup, Tržište rada promatra praksu zapošljavanja i otpuštanja zaposlenih, suradnja radnika i poslodavaca, prava radnika, procedure zapošljavanja strane radne snage, unutarnja mobilnost radne snage, plaće u odnosu na produktivnost, ali i ženska radna snaga u odnosu na mušku. Prema navedenim indikatorima i GCI, Hrvatska je 2019. godine bila rangirana na 94. mjestu od 141 zemlje.

Financijski sistem analizira se u devetom stupu, te on podrazumijeva dubinu i uključenost financijskog sustava, stabilnost bankovnog sustava i makroekonomsku stabilnost, a 2019. godine prema GCI, Hrvatska se nalazila na 63. mjestu.

Deseti stup analizira BDP te uvoz i izvoz dobara i usluga pod stupom Veličine tržišta. Hrvatska se prema GCI po veličini tržišta nalazila na 78. mjestu 2019. godine.

Poslovna dinamika analizira se u jedanaestom stupu, razmatra se trošak pokretanja poslovanja te koliko je vremenski potrebno pokretanje istog, stopa oporavka u slučaju nelikvidnosti, regulatorni okvir, rast inovativnih poduzeća i drugi. Godine 2019., Hrvatska je bila rangirana na tek 101. mjestu prema GCI u poslovnoj dinamici te je to ujedno i najlošije rangiran stup Hrvatske.

Zadnji, dvanaesti stup, Sposobnost inovacija, analizira raznolikost radne snage, stanje razvijenosti klastera, međunarodne inovacijske suradnje, znanstvene publikacije, prijave patenata, troškovi istraživanja i razvoja, istaknutost istraživačkih institucija te prijave zaštitnih znakova.⁹⁷ U posljednjem stupu, Hrvatska je 2019. godine prema GCI bila rangirana na 73. mjestu.

U odnosu na stupove analize, 2019. godine, Hrvatska je najkonkurentnija bila u Infrastrukturi gdje se nalazila na 34. mjestu, zatim Makroekonomskoj stabilnosti pozicionirana na 43. mjestu te 47. mjestu u petom stupu – Zdravlje.

Kao što je prethodno navedeno, najmanje konkurentna bila je u stupu poslovne dinamike gdje se nalazila na čak 101. mjestu, loša rangiranost je uzrokovana dugim vremenskim periodom za otvaranje poduzeća te poduzetnička kultura. Niska razina konkurentnosti

⁹⁷ K. Schwab, World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2019., str. 191., https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf, (pristupljeno 30. kolovoza 2024.)

bila je i na tržištu rada gdje se nalazila na 94. mjestu, zbog prevelike oscilacije zaposlenih i otpuštenih zaposlenika, loše suradnje radnika i poslodavca, previše administracije oko zapošljavanja stranih radnika te slabe unutrašnje mobilnosti radne snage. Na 86. mjestu nalazila se s tržištem proizvoda, ponajviše zbog lošeg učinka poreza i subvencija, opsega tržišne dominacije te složenosti tarifa. U 2019. godini, očita slabost Hrvatske bila je poslovanje poduzeća, proizvodnja te radna snaga.

6.2.2. Europski regionalni indeks konkurentnosti 2022. godine

Europski regionalni indeks konkurentnosti (European Regional Competitiveness Index – ERCI) prvi puta je objavljen 2010. godine i od tada se objavljuje svake tri godine, a analizira se na temelju 68 indikatora. Svrha indeksa je praćenje razvoja regija usporedno s drugim regijama u određenom razdoblju.⁹⁸

Indeks se sastoji od tri podindeksa: osnovni, učinkovitost i inovacije. Rangiranje hrvatskih NUTS 2 regija za 2022. godinu nalazi se u tablici 6. Regija Sjeverne Hrvatske uključujući regiju Grada Zagreba ima veći indeks konkurentnosti u odnosu na Jadransku i Panonsku Hrvatsku.

S obzirom da prosječni indeks EU iznosi 100, Jadranska Hrvatska ima indeks veći od prosjeka u području makroekonomske stabilnosti te visokog obrazovanja, osposobljavanja i cjeloživotnog učenja, dok je najmanji indeks kod veličine tržišta, tek 22,9. Regija se nalazila na 186. mjestu od ukupno 234 regija 2022. godine prema rangiranju.

Regija Sjeverne Hrvatske uključujući i Grad Zagreb, rangirana je na 144. mjestu od 234 regija 2022. godine. Indeks regije veći je od prosjeka EU također kod područja makroekonomske stabilnosti i visokog obrazovanja, osposobljavanja i cjeloživotnog

⁹⁸ Blog, Dnevnik.hr, Agropolitika, "Komisija EU objavila konkurentnost regija", 30. ožujka 2023., <https://blog.dnevnik.hr/agropolitika/2023/03/index.html> (pristupljeno 22. rujna 2024.)

učenja, ali i u sektoru poslovne sofisticiranosti. Regija ima najmanji indeks u području institucija.

Treća regija, Panonska Hrvatska, 2022. godine po Europskom regionalnom indeksu konkurentnosti nalazila se na 195. mjestu od ukupno 234 regija. Indeks veći od prosjeka EU regija je imala jedino kod makroekonomske stabilnosti kao i prethodne dvije regije, a bliži se prosjeku u sektoru tehnološke spremnosti s indeksom od 95,8. Najmanji indeks ima u sektoru veličine tržišta, tek 19,2.

Tablica 6 Europski regionalni indeks konkurentnosti NUTS 2 regija Hrvatske prema indikatorima 2022. godine

Indikatori	NUTS 2 regije Hrvatske (Indeks)		
	Jadranska Hrvatska	Sjeverna Hrvatska i Grad Zagreb	Panonska Hrvatska
Osnovni	72,49	75,4	69,0
Institucije	49,3	40,9	40,9
Makroekonomska stabilnost	101,3	101,3	101,3
Infrastruktura	50,7	80,9	41,5
Zdravlje	72,1	70,3	70,3
Osnovno obrazovanje	80,2	80,2	80,2
Učinkovitost	79,1	97,4	69,9
Visoko obrazovanje, osposobljavanje i cjeloživotno učenje	101,4	113,6	88,5
Učinkovitost tržišta rada	86,6	102,6	78,0
Veličina tržišta	22,9	57,1	19,2
Inovacije	74,2	91,4	72,8
Tehnološka spremnost	89,7	90,8	95,8
Poslovna sofisticiranost	84,2	108,5	69,4
Inovativnost	43,2	74,2	46,3
Ukupan ERCI	77,0	90,0	71,0

Izvor: European Commission, „EU Regional Competitiveness Indeks 2.0 - 2022 edition“,

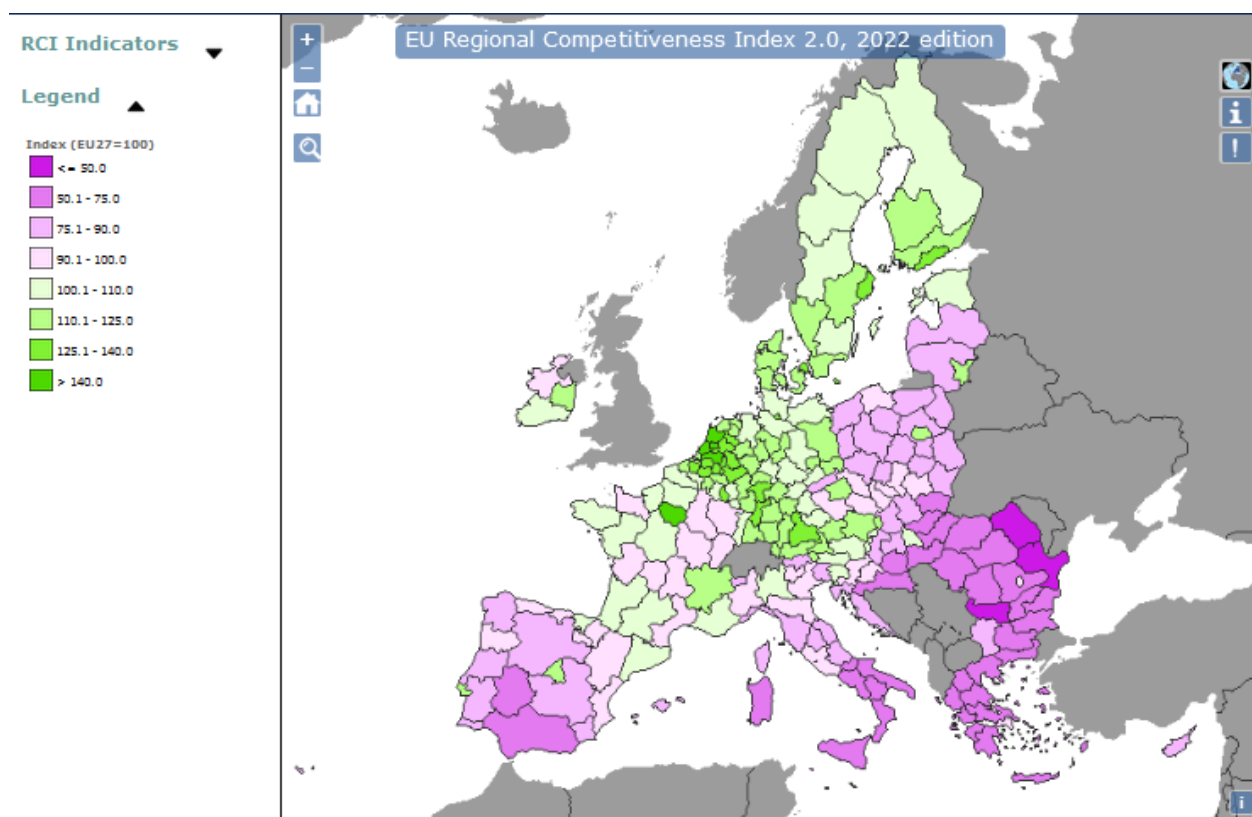
https://ec.europa.eu/regional_policy/assets/regional-competitiveness/index.html#/

(pristupljeno 22. rujna 2024.)

Europski regionalni indeks konkurentnosti prikazuje konkurentnost regija NUTS 2 na slici 6. Regije Jadranska Hrvatska, Panonska Hrvatska te Grad Zagreb zajedno sa Sjevernom Hrvatskom uspoređuju se sa regijama iste razine drugih država prema istim indikatorima.

Indeks Jadranske Hrvatske iznosi 77, Panonske Hrvatske 71, a Grada Zagreba 90, dok je prosjek EU-a 100. Prema Europskom indeksu konkurentnosti, regije sa najvećim indeksom su regije Nizozemske, Utrecht (151,1), Zuid-Holland (142,5), Noord-Brabant (140,6), Amsterdam i njegovo okolno područje (140,6), zatim regija Francuske koja je rangirana na trećem mjestu, Ile-de-France (142,0) te regija Švedske, Stockholm (138,9) koja se nalazi na 6. mjestu od ukupnih 234 regija. Regije sa najmanjim indeksom 2022. godine bile su regije Rumunjske, Sud-Est (46,1) i Nord-Est (47,0).

Slika 6 Europski regionalni indeks konkurentnosti 2.0 u 2022. godini

Izvor: European Commission, "EU Regional Competitiveness Indeks 2.0 – 2022 edition", https://ec.europa.eu/regional_policy/assets/regional-competitiveness/index.html#/ (pristupljeno 31. kolovoza 2024.)

Ostvarivanjem ciljeva Kohezijske politike zapravo se dolazi i do povećanja konkurentnosti zemlje, ali i regija. Analiza konkurentnosti je upravo zbog toga važna, kroz analizu se zaključuje na kojim segmentima zemlja treba još poraditi i poboljšati se te u kojem smjeru

treba biti fokus. Osim na sektore u kojima zemlja ima slabu konkurentnost, ne smiju se zanemariti ni ostali sektori u kojima je zemlja napredovala i poboljšala se u odnosu na prethodno promatrano razdoblje.

7. ODABRANI PRIMJERI PROJEKATA FINANCIRANIH PUTEM SREDSTAVA EUROPSKE UNIJE

U ovom poglavlju prikazuju se odabrani primjeri projekata financiranih putem sredstava Europske unije. Cilj je bio prikazati projekte iz različitih djelatnosti. Prikazani su primjeri projekt Bike Center Poreč pod vodstvom poduzeća Valamar i projekt Unapređenje oporavilišta za divlje životinje u Aquariumu Pula iz programskog razdoblja od 2021. do 2027. te projekt Grada Supetra iz programskog razdoblja od 2014. do 2020. godine pod nazivom Revitalizacija kulturno povijesne cjeline Škrip.

7.1. Bike Center Poreč

U okviru Nacionalnog plana oporavka i otpornosti, dijelom bespovratnih sredstava EU financiran je projekt turističke tvrtke Imperial Riviere, kojom upravlja Valamar. Projekt u vrijednosti od 6.059.631,21 eura financiran je bespovratnim sredstvima u iznosu od 1.586.126,72 eura, odnosno 26,18%.

Projektom je otvoren najveći biciklistički centar u Hrvatskoj, Bike Center Poreč, u blizini hotela Valamar Parentino 4 namijenjen biciklistima svih dobnih skupina, rekreativcima, ali i biciklistima koji se time bave profesionalno. Centar ima bogatu ponudu najma različitih bicikala, električnih i mehaničkih, ali i bogatu ponudu usluga koje pružaju, poput vođenja biciklističke ture, servisa bicikala, usluge transfera osoba i bicikala na željene lokacije. Također, izgrađen je biciklistički park s asfaltiranim pumptrack poligonom na 566 m² i kružna dječja staza, koji su besplatni za korištenje i otvoreni široj javnosti, ne samo gostima Valamara.⁹⁹

Predsjednik Uprave Imperial Riviere, Alen Benković, istaknuo je kako izgradnjom najvećeg biciklističkog centra u Hrvatskoj nastavljaju s ulaganjima u razvoj Istre kao

⁹⁹ Parentium.com, Otvoren „Bike Center Poreč“ – najveći biciklistički centar u Hrvatskoj, 29. Srpnja 2024., Valamar, <https://www.parentium.com/clanak/otvara-se-bike-center-porec-najveci-biciklisticki-centar-u-hrvatskoj> (pristupljeno 11. kolovoza 2024.)

najjače biciklističke destinacije u regiji. Također ističe kako je u fokusu razvoj cjelogodišnjeg održivog turizma koji donosi dodanu vrijednost cijeloj lokalnoj zajednici, što je prepoznato i kroz značajnu podršku bespovratnih EU sredstava.¹⁰⁰

Financiranjem navedenog projekta potiče se razvoj biciklizma i sportske rekreacije u Hrvatskoj. Turisti koji dolaze na odmor imaju priliku svoje vrijeme provesti aktivno, a neke goste možda baš Bike Center Poreč potakne na ljetovanje u Hrvatsku.

Poduzeće Valamar je lider u odmorišnom turizmu, usmjeren je prvenstveno na zadovoljstvo svojih zaposlenih i gostiju te na društvenu odgovornost prema lokalnim zajednicama i održivi razvoj. Inovativni su te ulažu u razvoj zajednice, a sudjelovali su i u pilot-projektu “Smanji otpad od hrane, kuhaj za svoje goste” Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost 2023. godine. U tom projektu, kako bi se smanjio biootpad, testirali su se modeli uređaja za kompostiranje u hotelima i kampovima Valamara, te je u nekima pokrenuto prikupljanje biootpada od gostiju koji predaju taj otpad ovlaštenom sakupljaču.¹⁰¹

7.2. Unapređenje oporavilišta za divlje životinje u Aquariumu Pula

Aquarium Pula djeluje od 2000. godine i godinama brinu o životinjama i njihovom oporavku, istražuju i usavršavaju se. Vlasnica i osnivačica akvarija, biologinja i znanstvenica dr. sc. Milena Mičić, akvarij je dovela do edukativnog i znanstvenog središta uvrštenog u jednu od glavnih turističkih atrakcija u Puli.¹⁰²

Europskim strukturnim i investicijskim fondovima sufinanciran je projekt Aquariuma Pula d.o.o., Unapređenje oporavilišta za divlje životinje, čije je provođenje trajalo od 1. rujna 2016. do 30. lipnja 2023. godine, u suradnji sa udrugom Morski obrazovni centar Pula.

¹⁰⁰ Ugostiteljstvo i turizam, Bike Center Poreč: Najveći biciklistički centar u Hrvatskoj, 29. Srpanj 2024., <https://www.utmedia.hr/novo-i-inventivno/bike-center-porec-najveci-biciklisticki-centar-u-hrvatskoj> (pristupljeno 11. kolovoza 2024.)

¹⁰¹ Integrirano godišnje izvješće i održivo poslovanje za 2023. Godinu, Valamar Riviera d.d., str. 83. <https://valamar-riviera.com/media/482328/integrirano-godisnje-izvjesce-i-odrzivo-poslovanje-za-2023-godinu-1-43-24.pdf> (pristupljeno 11. Kolovoza 2024.)

¹⁰² Aquarium Pula, Tko smo?, <https://aquarium.hr/hr/tko-smo> (pristupljeno: 30. kolovoza 2024.)

Vrijednost projekta je 6.844.262,13 kuna, od toga je iznos od 4.818.130,50 kuna sufinanciran bespovratnim sredstvima EU, odnosno 70,4% projekta sufinancirano je bespovratnim sredstvima EU. Cilj projekta je unapređenje oporavilišta povećanjem kapaciteta za prihvataj jedinki, poboljšanje brige i skrbi o životinjama, a isto tako i usavršavanje stručnog kadra radi boljeg oporavka zaštićenih životinja¹⁰³

7.3. Revitalizacija kulturno povijesne cjeline Škrip

Škrip je najstarije naselje na otoku Braču, u blizini Supetra te ima bogatu povijest i brojne znamenitosti. Otok Brač osim što je poznat po njegovom kamenu i klesarstvu, poznat je i po maslinama i maslinarstvu. Upravo u naselju Škrip, nalazi se „Muzej uja“, nekadašnja uljara koja datira iz 1864. godine. Prestala je sa radom 1963. godine zbog pojave novih tehnologija u prerađivačkom procesu. Zahvaljujući unuku osnivača uljare Krune Krstulovića, Kruni Cukrovu, u srpnju 2013. godine krenuli su sa prenamjenom i obnovom uljare u Muzej Uja. U muzeju se prikazuje cijeli proces kako je nekada izgledala prerada maslina za maslinovo ulje, a obitelj Cukrov ima OPG Cukrov gdje se i dalje bave proizvodnjom maslinovog ulja.

Upravo je OPG Cukrov u partnerstvu s Gradom Supetrom, za projekt ukupne vrijednosti 2.029.807,74 kn pod nazivom „Revitalizacija kulturno povijesne cjeline Škrip“ dobio 1.558.471,19 kn bespovratnih sredstava Europskog fonda za regionalni razvoj, čime je financiran udio od 76,78% projekta. Sredstva su dobivena prijavom na Javni poziv Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova EU: „Priprema i provedba Integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine,“ unutar Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.“, Prioritetne osi „Zaštita okoliša i održivost resursa“, Investicijskog prioriteta „Očuvanje, zaštita, promicanje i razvoj prirodne i

¹⁰³ Aquarium Pula, Unapređenje oporavilišta za divlje životinje u Aquariumu Pula, 15. rujna 2022., <https://aquarium.hr/hr/unapredenje-oporavilista-za-divlje-zivotinje-u-aquariumu-pula> (pristupljeno 11. kolovoza 2024.)

kulturne baštine“, Specifičnog cilja „Povećanje zapošljavanja i turističkih izdataka kroz unaprjeđenje kulturne baštine.“¹⁰⁴

Projekt je uključivao izradu projektno-studijske dokumentacije za uređenje prostora Muzeja otoka Brača, uređenje lokaliteta i izgradnju prezentacijskog centra rudnika bitumena „Minjere“, uređenje pješačkih i biciklističkih staza, uređenje pristupnog čvorišta, vidikovaca, uređenje arheološkog nalazišta, sanacija zvonika i potpornog zida crkve sv. Jelene, sanacija crkve sv. Ivana Krstitelja, uređenje multimedijalnog centra „Muzej Uja“, prenamjena crkve sv. Ante u muzejski prostor, uređenje rekreacijske zone Park skulptura, javni sanitarni čvor, kuću za odmor „Kaštil Cerineo“ te izradu web karte.¹⁰⁵ Projekt omogućuje sudjelovanje svih sudionika lokalne zajednice, uključujući osobe s invaliditetom u ostvarenje navedenih ciljeva projekta vođenim načelom učinkovitosti resursa i samoodrživosti.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Grad Supetar, Revitalizacija kulturne povijesne cjeline Škrip, 2017., <https://www.gradsupetar.hr/novosti/777-revitalizacija-kulturno-povijesne-cjeline-skrip.html> (pristupljeno: 30. kolovoza 2024.)

¹⁰⁵ loc. cit.

¹⁰⁶ loc. cit.

8. ZAKLJUČAK

Kohezijska politika EU imala je pretežito pozitivan utjecaj na hrvatsko gospodarstvo. Omogućila je značajan priljev financijskih sredstava koja su potaknula infrastrukturni razvoj ulaganjem u cestovnu, željezničku te lučku infrastrukturu čime se poboljšava povezanost unutar zemlje i sa ostalim državama, a ujedno i smanjuju troškovi transporta i povećava konkurentnost poduzeća zbog većih pogodnosti međunarodnog poslovanja. Brojne poticajne mjere doprinijele su razvoju poduzetništva, posebno malih i srednjih poduzeća. Značajna sredstva Kohezijske politike usmjerena su na jačanje ljudskog kapitala, najbitnijeg faktora, a to se postiglo kroz financiranje obrazovnih programa i programa koji potiču zapošljavanje te se na taj način pomoglo u rješavanju problema nezaposlenosti, pogotovo mlade radne snage koje se nastoji što kvalitetnije obrazovati i pripremiti za tržište rada.

Unatoč postignutim doprinosima, Hrvatska se suočava s izazovima u razvoju svog gospodarstva u okviru Kohezijske politike. Postupak za dobivanje sredstava zahtijeva opsežnu administrativnu proceduru koja često obeshrabruje korisnike, a nerijetko dolazi i do pojava korupcije te netransparentnog raspolaganja sredstvima.

Iako su prisutni određeni izazovi u apsorpciji i učinkovitosti korištenja tih sredstava, ukupni učinak Kohezijske politike može se ocijeniti značajnim u procesu ubrzavanja gospodarskog razvoja Hrvatske i njezinu integraciju u širu europsku zajednicu. Dugoročno gledano, uspjeh ove politike ovisit će o sposobnosti Hrvatske da maksimalno iskoristi dostupne resurse. Pravne osobe trebalo bi više informirati i educirati o sastavljanju i provođenju projekata, te bi na taj način iskorištenost raspoloživih sredstava bila značajnija.

U konačnici, Kohezijska politika Europske unije imala je i još uvijek ima važnu ulogu u gospodarskom razvoju Hrvatske, dok je istodobno doprinijela i integraciji Hrvatske na europskom tržištu.

9. LITERATURA

Knjige:

1. Kersan-Škabić, I., *Ekonomija Europske unije*. Drugo izdanje, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“, 2015.
2. Kustura, I., *NextGenerationEU i fondovi Europske unije u višegodišnjem financijskom okviru 2021.-2027., Europska perspektiva*. Zagreb, Mate d.o.o., 2023.
3. Radnić, M., *EU fondovi na dohvat ruke, praktični vodič kroz europske fondove, programe, natječaje i bespovratna sredstva*. Zagreb, Folpa, 2012.
4. Šiber, I., *Hrvatska i Europa: strahovi i nade*. Zagreb, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 2011.
5. Turudić, M., *Kohezijska politika Europske unije kroz nacionalna tijela i postupke*. Zagreb, Narodne novine, 2023.
6. Devičić, A. i M. Šostar, *Regionalni razvoj i fondovi Europske unije: Prilike i izazovi*. Požega, Veleučilište u Požegi, 2015.
7. Samardžija, V., M. Staničić i G. Nikić, *Hrvatska i EU: Koristi i troškovi integriranja*. Zagreb, Institut za međunarodne odnose (IMO), 2000.

Internetske stranice:

1. Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, „Što su EU fondovi i zašto su zanimljivi?“, <https://www.asoo.hr/defco/sto-su-eu-fondovi-i-zasto-su-zanimljivi/> (pristupljeno 18. kolovoza 2024.).
2. Aquarium Pula, „Tko smo?“, <https://aquarium.hr/hr/tko-smo> (pristupljeno 30. kolovoza 2024.).
3. Aquarium Pula, „Unapređenje oporavišta za divlje životinje u Aquariumu Pula“, 15. rujna 2022., <https://aquarium.hr/hr/unapredenje-oporavilista-za-divlje-zivotinje-u-aquariumu-pula> (pristupljeno 11. kolovoza 2024.).
4. Blog, Dnevnik.hr, Agropolitika, “Komisija EU objavila konkurentnost regija”, 30. ožujka 2023., <https://blog.dnevnik.hr/agropolitika/2023/03/index.html> (pristupljeno 22. rujna 2024.)

5. Državni zavod za statistiku, „Investicije u 2020.“, Zagreb, 2. prosinca 2021., <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10003> (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).
6. Državni zavod za statistiku, „Investicije u 2021.“, Zagreb, 2. prosinca 2022., <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29158> (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).
7. Državni zavod za statistiku, „Investicije u 2022.“, Zagreb, 5. prosinca 2023., <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58261> (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).
8. Državni zavod za statistiku, „Klasifikacija NUTS regija u Republici Hrvatskoj“, <https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/450> (pristupljeno 4. kolovoza 2024.).
9. Državni zavod za statistiku, „Objavljeni konačni rezultati Popisa 2021.“, 22. rujna 2022., <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (pristupljeno 27. kolovoza 2024.).
10. ESF+, „Europski socijalni fond +“, <https://esf.hr/esfplus/esf/> (pristupljeno 18. kolovoza 2024.).
11. EU, „Financiranje, bespovratna sredstva i subvencije Europske unije“, https://european-union.europa.eu/live-work-study/funding-grants-subsidies_hr (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).
12. EU fondovi, „EU fondovi“, <https://eufondovi.gov.hr/eu-fondovi/> (pristupljeno 6. kolovoza 2024.).
13. EU fondovi, „Program za ribarstvo i akvakulturu 2021.-2027.“, <https://eufondovi.gov.hr/eu-fondovi/program-za-ribarstvo-i-akvakulturu-2021-2027/> (pristupljeno 19. kolovoza 2024.).
14. EU fondovi, „Sigurnosni fondovi 2021.-2027.“, <https://eufondovi.gov.hr/eu-fondovi/sigurnosni-fondovi-2021-2027/> (pristupljeno 20. kolovoza 2024.).
15. EU, „Kako se donosi proračun EU-a“, https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/budget/how-eu-budget-adopted_hr (pristupljeno 13. rujna 2024.).
16. EU, „Kako se financira proračun EU-a“, https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/budget/how-eu-budget-financed_hr (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).

17. EU, „Povijest Europske unije 1945. – 1959.“, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1945-59_hr (pristupljeno 19. rujna 2024.)
18. European Commission, Cohesion open data platform, „Croatia“, <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR/14-20> (pristupljeno 23. kolovoza 2024.)
19. European Commission, Cohesion open data platform, „Croatia“, <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR/21-27> (pristupljeno 24. kolovoza 2024.)
20. European Commission, „EU Regional Competitiveness Indeks 2.0 – 2022 edition“, https://ec.europa.eu/regional_policy/assets/regional-competitiveness/index.html#/ (pristupljeno 31. kolovoza 2024.)
21. Europska komisija, „Europski Regionalni Komparativni Indeks 2.0“, 2022., Izvor: https://ec.europa.eu/regional_policy/assets/regional-competitiveness/index.html#/ (pristupljeno 31. kolovoza 2024.).
22. Europska komisija, Europski socijalni fond plus, „Što je ESF+?“, <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/hr/sto-je-esf> (pristupljeno 18. kolovoza 2024.).
23. Europska komisija, Povjerenici, „Kolegij (2019. - 2024.) – Političko vodstvo Europske unije“, https://commissioners.ec.europa.eu/index_hr (pristupljeno 19. rujna 2024.)
24. Europska Komisija, „Sporazum o povlačenju između Europske unije i Ujedinjene Kraljevine“, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/relations-non-eu-countries/relations-united-kingdom/eu-uk-withdrawal-agreement_hr (pristupljeno 13. srpnja 2024.).
25. Europska unija, „Hrvatska“, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/croatia_hr (pristupljeno 13. srpnja 2024.).
26. Europska unija, Zajedno do EU fondova, Portal otvorenih podataka, „Statistika u nizu: Gospodarstvo – osnovni pokazatelji“, <https://data.gov.hr/ckan/dataset/statistika-u-nizu-gospodarstvo-osnovni-pokazatelji> (pristupljeno 31. kolovoza 2024.)

27. Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, F. G., „Fond za pravednu tranziciju“, ožujak 2024., <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/214/fond-za-pravednu-tranziciju> (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).
28. Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, K. S., „Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)“, travanj 2024., <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/95/europski-fond-za-regionalni-razvoj-efrr-> (pristupljeno 16. kolovoza 2024.).
29. Europski parlament, „Kohezijski fond“, https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/hr/FTU_3.1.3.pdf (pristupljeno 16. kolovoz 2024.).
30. Europski socijalni fond, „Europski socijalni fond“, <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/> (pristupljeno 17. kolovoza 2024.).
31. Europski strukturni i financijski fondovi, „EU fondovi 2007.-2013.“, <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/eu-fondovi-2007-2013/> (pristupljeno 7. kolovoza 2024.).
32. Europski strukturni i investicijski fondovi, „Eu fondovi 2021.-2027.“, <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/eu-fondovi-2021-2027/> (pristupljeno 18. kolovoza 2024.).
33. Eurostat, Data Browser, „Emigration by age and sex“, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_emi2_custom_12723189/default/table?lang=en (pristupljeno 31. kolovoza 2024.).
34. Eurostat, Dana Browser, „Immigration by age and sex“, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_imm8_custom_12871689/default/table?lang=en (pristupljeno 31. kolovoza 2024.).
35. Grad Supetar, „Revitalizacija kulturne povijesne cjeline Škrip“, 16. listopada 2017., <https://www.gradsupetar.hr/novosti/777-revitalizacija-kulturno-povijesne-cjeline-skrip.html> (pristupljeno 30. kolovoza 2024.).
36. HNB, „Dug opće države“, <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/opca-drzava/dug-opce-drzave> (pristupljeno 27. kolovoza 2024.).

37. HNB, „Glavni makroekonomski indikatori“, 15. svibnja 2024., <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori> (pristupljeno 30. kolovoza 2024.).
38. Hrvatski Fokus, N. M., „Muzej uja u Škripu“, 30. listopada 2017., <https://www.hrvatski-fokus.hr/2017/10/13821/> (pristupljeno 30. kolovoza 2024.).
39. Hrvatski sabor, Ured za međunarodne i europske poslove, „Kronologija važnijih datuma u procesu pristupanja Hrvatske Europskoj uniji“, <https://www.sabor.hr/hr/europski-poslovi/sabor-u-procesu-pristupanja-eu-u-kronologije/kronologija-vaznijih-datuma-u-procesu> (pristupljeno 13. srpnja 2024.).
40. Moj-bankar.hr, „Bruto domaći proizvod (BDP)“, [https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/B/Bruto-domaci-proizvod-\(bdp\)](https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/B/Bruto-domaci-proizvod-(bdp)) (pristupljeno: 29. kolovoza 2024.).
41. Parentium.com, K. B., „Otvoren „Bike Center Poreč“ – najveći biciklistički cenar u Hrvatskoj“, 29. srpnja 2024., Valamar, <https://www.parentium.com/clanak/otvara-se-bike-center-porec-najveci-biciklisticki-centar-u-hrvatskoj> (pristupljeno 11. kolovoza 2024.).
42. Plavi ured, „Što je to Kohezijska politika EU?“, 5. veljače 2019., <https://plaviured.hr/sto-kohezijska-politika-eu/> (pristupljeno: 1. kolovoza 2024.)
43. Poslovni.hr, „U Hrvatskoj porastao broj stanovnika i to za 0,06 posto“, 17. veljače 2024., <https://www.poslovni.hr/hrvatska/u-hrvatskoj-porastao-broj-stanovnika-i-to-za-0-06-posto-4429477> (pristupljeno 31. kolovoza 2024.).
44. Predstavništvo Europske komisije u Hrvatskoj, „Više od milijardu eura iz Fonda solidarnosti EU-a za obnovu nakon potresa u Hrvatskoj“, 4. listopada 2023., https://croatia.representation.ec.europa.eu/news/vise-od-milijardu-eura-iz-fonda-solidarnosti-eu-za-obnovu-nakon-potresa-u-hrvatskoj-2023-10-04_hr (pristupljeno 29. kolovoza 2024.).
45. Republika Hrvatska, Državni zavod za statistiku, „Objavljeni konačni rezultati Popisa 2021., 2022.“, 22. rujna 2022., <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (pristupljeno 27. kolovoza 2024.).

46. Republika Hrvatska, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, „Indeks razvijenosti“, <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112> (pristupljeno 27. kolovoza 2024.)
47. Republika Hrvatska, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, „Programi Republike Hrvatske 2021.-2027.“, <https://razvoj.gov.hr/istaknute-teme/eu-fondovi-2021-2027/programi-republike-hrvatske-2021-2027/4854> (pristupljeno 18. kolovoza 2024.).
48. Republika Hrvatska, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, „SFC2021 za programe koji dobivaju potporu EFRR-a (cilj „Ulaganje u radna mjesta i rast“), fonda ESF+, Kohezijskog fonda i EFPR-a“ – članak 21. stavak 3., <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2022/11/PKK-2021-2027.pdf>, (pristupljeno 18. kolovoza 2024.).
49. Republika Hrvatska, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, „Hrvatska 28. članica Europske unije“, Zagreb, travanj 2014., <https://mvep.gov.hr/UserDocsImages/files/file/publikacije/Hrvatska-28-clanica-Europske-unije.pdf> (pristupljeno 13. srpnja 2024.).
50. Središnja agencija za financiranje i ugovaranje, Program „Konkurentnost i kohezija 2017.-2021.“, <https://www.safu.hr/pkk-2021-2027-hr/> (pristupljeno 28. kolovoza 2024.).
51. T portal, S.S., „Sve više stranaca dolazi živjeti u Hrvatsku, a iznenadit će vas kad vidite iz kojih zemalja“, 4.9.2019., https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/sve-vise-stranaca-dolazi-zivjeti-u-hrvatsku-a-iznenadit-ce-vas-kad-vidite-iz-kojih-zemalja-foto-20190904?meta_refresh=1 (pristupljeno 20. rujna 2024.)
52. Ugostiteljstvo i turizam, „Bike Center Poreč: Najveći biciklistički centar u Hrvatskoj“, 29. srpanj 2024., <https://www.utmedia.hr/novo-i-inventivno/bike-center-porec-najveci-biciklisticki-centar-u-hrvatskoj> (pristupljeno 11. kolovoza 2024.).
53. Valamar, „O nama“, <https://www.dobarposaoivalamaru.com/o-nama/> (pristupljeno 11. kolovoza 2024.).
54. Valamar Riviera d.d., “Integrirano godišnje izvješće i održivo poslovanje za 2023. godinu”, str. 83. <https://valamar-riviera.com/media/482328/integrirano-godisnje->

[izvjesce-i-odrzivo-poslovanje-za-2023-godinu-1-43-24.pdf](#) (pristupljeno 11. Kolovoza 2024.).

55. Visit Brač island, „Škrip“, <https://www.otok-brac.hr/destinations/skrip/skrip> (pristupljeno 30. kolovoza 2024.).
56. Zicer plavi ured, B. B., „Što je Kohezijska politika EU?“, 5. veljače 2019., <https://plaviured.hr/sto-kohezijska-politika-eu/> (pristupljeno 14. srpnja 2024.).
57. World Economic Forum, „The Global Competitiveness Indeks (GCI) 5.0.“, <https://www.weforum.org/about/the-global-competitiveness-index-gci-5-0/> (pristupljeno 30. kolovoza 2024.).
58. World Economic Forum, K.S., „The Global Competitiveness Report 2019.“, https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (pristupljeno 30. kolovoza 2024.).

10. POPIS SLIKA, GRAFIČKIH PRIKAZA I TABLICA

Slike

Slika 1 Nacionalna klasifikacija NUTS 1 regije u Hrvatskoj 2021. godine.....	13
Slika 2 Nacionalna klasifikacija NUTS 2 regije u Hrvatskoj 2021. godine.....	14
Slika 3 Nacionalna klasifikacija NUTS 3 regije u Hrvatskoj 2021. godine.....	14
Slika 4 Podjela Europskih strukturnih i investicijskih fondova.....	17
Slika 5 Globalni indeks konkurentosti Hrvatske kroz četiri bloka 2019. godine	50
Slika 6 Europski regionalni indeks konkurentosti 2.0 u 2022. godini	55

Grafički prikazi

Graf 1 Udio raspoloživih sredstava Europske unije u Hrvatskoj prema fondovima za programsko razdoblje od 2021. do 2027. godine	32
Graf 2 Emigracije i imigracije u Hrvatskoj od 2006. do 2022. godine	40
Graf 3 BDP po stanovniku Hrvatske u razdoblju od 2000. do 2023. godine u eurima,..	42
Graf 4 Prosječna godišnja stopa inflacije Hrvatske u razdoblju od 2000. Do 2023. godine	43
Graf 5 Tekući i kapitalni račun platne balance Hrvatske u razdoblju od 2000. do 2023. godine u milijunima eura	44
Graf 6 Izvoz i uvoz robe i usluga u Hrvatskoj u % BDP-a u razdoblju od 2000. do 2023. godine	45
Graf 7 Unutarnji i inozemni dug opće države Hrvatske u razdoblju od siječnja 2000. do travnja 2024. godine u milijunima eura.....	46
Graf 8 Stopa nezaposlenosti i zaposlenosti u Hrvatskoj u razdoblju od 2000. do 2023. godine	47
Graf 9 Investiranje u Hrvatskoj prema djelatnosima u razdoblju od 2020. do 2022. godine u tisućama kuna	48

Tablice

Tablica 1 Raspoloživa sredstava i njihovo korištenje po fondovima u Hrvatskoj za programsko razdoblje od 2014. do 2020. godine	29
Tablica 2 Raspoloživa sredstva prema područjima financiranja u Hrvatskoj za programsko razdoblje od 2014. do 2020. godine u eurima	31
Tablica 3 Raspoloživa sredstava u odnosu na njihovu korištenost po fondovima u Hrvatskoj za programsko razdoblje od 2021. do 2027. godine.....	33
Tablica 4 Korištena sredstva po područjima financiranja u Hrvatskoj za programsko razdoblje od 2021. do 2027. godine	34
Tablica 5 Broj stanovnika Hrvatske u razdoblju od 1953. do 2021. godine	39
Tablica 6 Europski regionalni indeks konkurentnosti NUTS2 regija Hrvatske prema indikatorima 2022. godine	54

11. SAŽETAK

Kohezijska politika jedan je od najvažnijih instrumenta za poticanje gospodarskog razvoja i smanjenje regionalnih razlika unutar zemalja EU zbog toga što ona omogućuje zemlji pristup značajnim financijskim sredstvima koja su usmjerena na unapređenje infrastrukture, jačanje konkurentnosti, poboljšanje socijalne integracije i razvoj ljudskog kapitala. Cilj rada je utvrditi moguće promjene u hrvatskom gospodarstvu koje su uslijedile provođenjem Kohezijske politike.

Rad obuhvaća pregled ključnih aspekata vezanih za razvoj gospodarstva Hrvatske. Nakon Uvoda, raspravlja se o nastanku Europske unije te o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji. Detaljno se objašnjava Kohezijska politika EU, s naglaskom na njene ciljeve u razdoblju od 2021. do 2027. godine te regionalnu klasifikaciju Hrvatske prema NUTS sustavu. Opisuju se fondovi i programi Europske unije, a analizira se i njihovo korištenje u Hrvatskoj prema njihovoj raspoloživosti za dva programska razdoblja, od 2014. do 2020. godine te od 2021. do 2027. godine. Daje se uvid u stanje hrvatskog gospodarstva prije ulaska u Europsku uniju i danas, s naglaskom na makroekonomske pokazatelje. Analizira se i konkurentnost hrvatskog gospodarstva kroz Globalni indeks konkurentnosti i Europski regionalni indeks konkurentnosti. Predstavljena su tri odabrana primjera projekata u Hrvatskoj financiranih sredstvima EU. Dok će za kraj, u zaključku biti sažeti zaključci o analiziranome.

Ključne riječi: Kohezijska politika, Europska unija, EU fondovi, gospodarski razvoj, ekonomski indikatori

12. SUMMARY

Cohesion policy is one of the most important instruments for stimulating economic development and reducing regional differences within the EU countries because it provides to the country access to significant financial resources directed at infrastructure improvement, competitiveness strengthening, social integration improvement and human capital development. The aim of the paper is to determine the possible changes in the Croatian economy that have resulted from the implementation of the Cohesion policy.

The paper provides an overview of key aspects related to Croatian economy development. After the Introduction, the creation of the EU and the Croatia's accession to the EU are discussed. The EU Cohesion policy is explained in detail emphasizing its goals in the period from the year 2021 to 2027 and the regional classification of Croatia based on the NUTS system. Funds and programs of the European Union such as their use in Croatia according to their availability in two program periods – from the year 2014 to 2020 and from the year 2021 to 2027 are analyzed. An insight into the state of Croatian economy before the EU accession and today is given with an emphasis on macroeconomic indicators. The competitiveness of the Croatian economy is analyzed through the Global Competitiveness Index and the European Regional Competitiveness Index. Three selected examples of Croatian projects financed by EU funds were presented. Finally, the conclusion summarizes the findings of the analysis.

Keywords: Cohesion policy, European Union, EU funds, economic development, economic indicators